

رشد انسان

روان‌شناسی رشد از تولد تا مرگ

فهرست

<p>۲۹ مورد پژوهی</p> <p>۲۹ سنجش‌های معیار شده</p> <p>۲۹ نمونه‌گیری</p> <p>۲۹ روش‌های تجربی</p> <p>۲۹ شیوه اجرا</p> <p>۲۹ متغیرهای مستقل و وابسته</p> <p>۳۰ اثبات رابطه: مطالعات همبستگی</p> <p>۳۱ طرح پژوهش</p> <p>۳۱ سن، کوهورت، و زمان سنجش</p> <p>۳۱ مطالعات مقطعی</p> <p>۳۱ مطالعات طولی</p> <p>۳۲ مطالعات زنجیره‌ای</p> <p>۳۲ پژوهش میان‌فرهنگی</p> <p>۳۲ مسائل اخلاقی در پژوهش</p>	<p>۱۴ مقدمه</p> <p>۱۵ پیشگفتار</p> <p style="text-align: center;">بخش اول مطالعه رشد انسان در گستره عمر</p> <p>فصل ۱ دورنمای رشد در گستره عمر</p> <p>۱۷ پیش‌درآمدی بر مطالعه رشد انسان</p> <p>۱۸ دوره‌های رشد</p> <p>۱۹ دوره پیش از تولد</p> <p>۱۹ شیرخواری</p> <p>۱۹ کودکی</p> <p>۲۰ نوجوانی</p> <p>۲۰ بزرگسالی</p> <p>۲۱ فلسفه رشد در گستره عمر</p> <p>۲۱ برخی از پرسش‌های مهم</p> <p>۲۱ رشد، چند بعدی و بین رشته‌ای است</p> <p>۲۱ رشد در تمام طول عمر ادامه می‌یابد</p> <p>۲۲ توارث و محیط، هر دو، بر رشد تأثیر می‌گذارند</p> <p>۲۲ رشد بازتاب پیوستگی و ناپیوستگی است</p> <p>۲۳ رشد جنبه انباشتی دارد</p> <p>۲۴ رشد هم سلطه‌پذیر است و هم فراسوی سلطه ما</p> <p>۲۴ رشد بازتاب ثبات و دگرگونی است</p> <p>۲۵ رشد تغییرپذیر است</p> <p>۲۵ رشد گاه چرخه‌ای و تکراری است</p> <p>۲۵ رشد بازتاب تفاوت‌های فردی است</p> <p>۲۶ رشد بازتاب تفاوت‌های جنسی است</p> <p>۲۶ رشد بازتاب تفاوت‌های فرهنگی و طبقاتی است</p> <p>۲۷ عوامل نافذ رشد دو سویه‌اند</p> <p>۲۷ پژوهش در حیطه رشد انسان: روش علمی</p> <p>۲۷ روش‌های جمع‌آوری داده</p> <p>۲۷ مشاهده طبیعی</p> <p>۲۸ مصاحبه</p> <p>۲۸ پرسشنامه و فهرست</p>
<p>فصل ۲ نظریه‌های رشد</p> <p>۳۷ نقش نظریه‌ها</p> <p>۳۸ نظریه‌های روانکاوی</p> <p>۳۹ فروید: نظریه روانکاوی</p> <p>۴۱ اریکسون: نظریه روانی - اجتماعی</p> <p>۴۲ ارزیابی نظریه‌های روانکاوی</p> <p>۴۳ نظریه‌های یادگیری</p> <p>۴۳ رفتارگرایی</p> <p>۴۳ پاولوف: شرطی‌سازی کلاسیک</p> <p>۴۴ اسکینر: شرطی‌سازی عامل</p> <p>۴۵ یاندورا: نظریه اجتماعی شناختی و یادگیری</p> <p>۴۵ ارزیابی نظریه‌های یادگیری</p> <p>۴۶ نظریه‌های بشردوستانه</p> <p>۴۶ بولز: نظریه مرحله‌ای رشد</p> <p>۴۶ مازلو: نظریه سلسله مراتب نیازها</p> <p>۴۷ راجرز: نظریه رشد فردی</p> <p>۴۷ ارزیابی نظریه‌های بشردوستانه</p> <p>۴۸ نظریه‌های شناختی</p>	

۷۳	صفات وابسته به جنس	۴۹	پیاژه: رشد شناختی
۷۳	عیوب ارثی	۵۰	پردازش اطلاعات
۷۳	علل عیوب مادرزادی	۵۰	ارزیابی نظریه‌های شناختی
۷۴	عیوب ژنتیک	۵۱	نظریه‌های کردار شناختی
۷۵	ناهنجاری‌های کروموزومی	۵۱	لورنز: نقش پذیری
۷۵	مشاوره ژنتیک	۵۱	پیوندیابی و دلبستگی
۷۷	عوامل تأثیرگذار و محیط پیش از تولد	۵۲	هایند: دوره‌های حساس رشد
۷۷	تراژون‌ها	۵۲	ارزیابی نظریه‌های کردارشناسی
۷۹	تشعشع	۵۳	سوگیری نظری به‌گزین
۷۹	حرارت		
۸۰	بیماری‌های مقایرتی: ایدز		
۸۰	سایر بیماری‌های مقایرتی		
۸۱	بیماری‌های دیگر		
۸۱	سایر عوامل وابسته به مادر		
۸۲	تبادل وراثت - محیط		
۸۲	مطالعه وراثت و محیط		
۸۳	عوامل مؤثر بر شخصیت و مزاج		
۸۴	برخی اختلالات تحت نفوذ وراثت و محیط		
۸۶	نقش عوامل مرتبط با پدر در عیوب مادرزادی		

بخش دوم آغاز حیات انسان

۸۹	فصل ۴ زایمان و نوزاد	۵۷	فصل ۳ ارث، عوامل محیطی، و رشد پیش از تولد
۹۰	زایمان	۵۸	تولیدمثل
۹۰	آمادگی برای زایمان	۵۸	اسپریم‌زایی
۹۰	روش زایمان طبیعی لاماز	۵۸	تخمک‌زدایی
۹۱	اتاق‌های زایمان و مراقبت خانواده محور	۵۹	لقاح
۹۱	فرایند زایمان	۵۹	تنظیم خانواده
۹۱	شروع	۵۹	مزایا
۹۲	مدت	۶۰	کاربرد روش‌های جلوگیری از بارداری
۹۲	مراحل	۶۱	رشد پیش از تولد
۹۳	کاربرد هوشبری	۶۱	دوره‌های رشد
۹۳	پایش جنین	۶۱	دوره نوجینی
۹۳	وضع حمل	۶۳	دوره رویانی
۹۳	وضع حمل طبیعی	۶۳	دوره جنینی
۹۵	استرس نوزاد	۶۳	مراقبت پیش از تولد
۹۵	عوارض وضع حمل	۶۳	مراقبت پزشکی و بهداشتی
۹۶	نرسیدن خون به مغز و آسیب مغزی	۶۳	آثار جانبی کم‌اهمیت
۹۶	پس از زایمان	۶۴	عوارض عمده بارداری
۹۶	ارزیابی سلامت و رفتار نوزاد	۶۵	ناباروری
۹۷	افسردگی پس‌زایمانی	۶۵	علل
۹۸	روابط جنسی	۶۶	تأثیرگذاری
		۶۷	روش‌های باروری جایگزین
		۶۸	وراثت
		۶۸	کروموزوم‌ها، ژن‌ها، و DNA
		۶۹	جفت بیست و سوم و تعیین جنسیت
		۷۰	چندقلوزایی
		۷۰	وراثت ساده و وراثت غالب - مغلوب
		۷۲	نفوذ نا کامل
		۷۳	وراثت چند ژنی

۱۲۳	رشد فیزیکی	فصل ۶	۹۸	بازگشت به کار
۱۲۴	نمو فیزیکی		۹۹	شیرخواران زودرس و کم‌جثه‌تر از سن بارداری (SGA)
۱۲۴	قد و وزن بدن		۹۹	طبقه‌بندی
۱۲۵	تفاوت‌های فردی		۹۹	شیرخواران زودرس
۱۲۵	اندازه‌های بدن		۱۰۱	شیرخواران کم‌جثه‌تر از سن بارداری (SGA)
۱۲۶	دستگاه‌های بدن		۱۰۱	نقش و واکنش والدین
۱۲۶	نمو مغز و ریش دستگاه عصبی		۱۰۲	پیشگیری
۱۲۸	زمان جوانه‌زدن دندان‌ها		۱۰۲	نوزاد
۱۲۹	رشد حرکتی		۱۰۲	ظاهر و ویژگی‌های جسمی
	مهارت‌های حرکتی درشت و جابه‌جایی حرکتی در دوره		۱۰۲	کارکرد فیزیولوژیکی
۱۲۹	شیرخواری		۱۰۳	حواس و ادراک
۱۳۱	مهارت‌های حرکتی ظریف در دوره شیرخواری		۱۰۴	بازتاب‌ها
۱۳۱	مهارت‌های حرکتی درشت کودکان پیش‌دبستانی		۱۰۴	فعالیت حرکتی
۱۳۲	مهارت‌های حرکتی ظریف کودکان پیش‌دبستانی		۱۰۵	مغز و دستگاه عصبی
۱۳۲	دست برتری		۱۰۵	تفاوت‌های فردی
۱۳۴	تغییرات در سال‌های دبستان		۱۰۵	واکنش به استرس
۱۳۵	آمادگی فیزیکی			
۱۳۶	کودکان معلول جسمی			
۱۳۶	کودکان دچار معلولیت‌های گفتاری			
۱۳۶	کودکان دچار معلولیت‌های شنیداری			
۱۳۷	کودکان دچار معلولیت‌های دیداری			
	کودکان دچار معلولیت‌های استخوان‌بندی، ارتوپدی، یا			
۱۳۸	مهارت‌های حرکتی			
۱۳۸	سازگاری			
۱۳۹	انطباق خانواده			
۱۳۹	آموزش			
۱۳۹	رشد درکی			
۱۳۹	درک عمق			
۱۴۰	درک شکل و حرکت			
۱۴۱	درک چهره انسان			
۱۴۱	درک شنیداری			
۱۴۱	تغذیه			
۱۴۱	تغذیه با شیر مادر در برابر تغذیه با شیشه			
۱۴۳	نیازهای تغذیه‌ای			
۱۴۴	چاقی			
۱۴۶	سوء تغذیه			
۱۴۶	خوردن چه چیزهایی خطر ندارد؟			
۱۴۷	خواب			
۱۴۷	نیازها			
۱۴۸	عادات			
				بخش سوم رشد کودک
				فصل ۵ دورنماهای رشد کودک
			۱۰۹	رشد کودک به عنوان موضوع تحقیق
			۱۱۰	دورنمای تاریخی
			۱۱۰	کودکان به مثابه ماکت کوچکی از بزرگسالان
			۱۱۰	کودکان به مثابه باری سنگین
			۱۱۲	ارزش انتفاعی کودکان
			۱۱۳	نظریه‌های فلسفی نخستین درباره سرشت اخلاقی کودکان
			۱۱۳	گناه نخستین
			۱۱۴	لوح نوشته: جان لاک
			۱۱۴	وحشی‌های شریف: ژان ژاک روسو
			۱۱۴	زیست‌شناسی تکامل‌گرا
			۱۱۴	منشاء انواع: چارلز داروین
			۱۱۵	زندگی نامه شیرخواران
			۱۱۶	مطالعات هنجاری
			۱۱۶	محتوای ذهن کودکان: ج استانی هال
			۱۱۶	الگوهای رشد: آرنولد گسل
			۱۱۷	هوش آزمایی: لوییس ترمن
			۱۱۸	سهام مطالعات نوین رشد کودک
			۱۱۸	مراکز پژوهشی
			۱۱۹	متخصصان بالینی حوزه‌های پزشکی و بهداشت روان
			۱۲۰	امروز

۱۸۷	آزمون‌های هوش	۱۴۸	مراقبت‌های بهداشتی
۱۸۸	انتقاد به هوشبهر و آزمون‌های اندازه‌گیری هوشبهر	۱۴۸	نظارت بهداشتی بر کودک سالم
۱۸۹	هوشبهر و نژاد	۱۴۹	آموزش بهداشت
۱۹۰	هوش و سنجش شیرخوار	۱۴۹	رشد جنسی
۱۹۱	مداخله زودرس	۱۴۹	شیرخواری
۱۹۲	درونداد محیطی و رشدشناختی	۱۴۹	کودکی اولیه
۱۹۲	عقب‌ماندگی ذهنی	۱۵۲	کودکی میانه
۱۹۲	توانش شناختی بالا	۱۵۳	والدین در مقام آموزش‌دهنده
۱۹۳	مدرسه	۱۵۳	اهداف آموزش جنسی
۱۹۳	آموزش و پرورش در دوره کودکی اولیه	۱۵۴	آزار جنسی کودکان
۱۹۴	رویکردهای آموزشی	۱۵۴	الگوهای عمل
۱۹۵	آموزش و پرورش در امریکا	۱۵۴	عوارض
۱۹۵	مدارس موفق		
۱۹۶	پیشرفت	۱۵۹	فصل ۷ رشدشناختی
		۱۶۰	زبان
۲۰۳	فصل ۸ رشد هیجانی	۱۶۰	زبان و ارتباط
۲۰۴	دلبستگی	۱۶۱	عناصر و قواعد زبان
۲۰۴	معنا و اهمیت	۱۶۱	نظریه‌های رشد زبان
۲۰۵	دلبستگی‌های چندگانه	۱۶۳	عوامل مؤثر بر رشد زبان
۲۰۶	دلبستگی‌های ویژه	۱۶۳	زنجیره رشد زبان
۲۰۶	کودکان نادلبسته و دلبستگی ناامن	۱۶۶	واژگان و معناشناسی
۲۰۷	انتقاد به نظریه دلبستگی	۱۶۷	دستور زبان
۲۰۸	اضطراب جدایی	۱۶۸	زبان کاربردی
۲۱۰	غربت‌زدگی	۱۶۸	جنسیت و الگوهای ارتباطی
۲۱۰	رفتار و پیوند مجدد	۱۶۹	دو‌زبانگی
۲۱۱	غریبه‌ها	۱۷۰	یادگیری خواندن
۲۱۱	پرستار بچه و مراقب جانشین	۱۷۲	نوشتن
۲۱۲	شکل‌گیری اعتماد و امنیت	۱۷۲	رویکردهای مطالعه شناخت
۲۱۲	دیدگاه‌های نظری	۱۷۲	چشم‌انداز پیاژه‌ای
	پیش‌نیازهای لازم برای رشد احساس اعتماد و امنیت در	۱۷۳	مرحله حسّی - حرکتی (از تولد تا ۲ سالگی)
۲۱۳	شیرخواران	۱۷۴	مرحله پیش عملیاتی (۲ تا ۷ سالگی)
۲۱۳	برخی از علل بی‌اعتمادی و ناامنی	۱۷۷	مرحله عملیات عینی (۷ تا ۱۱ سالگی)
۲۱۶	رشد هیجان‌ها	۱۸۰	نظریه ویگوتسکی درباره رشدشناختی و زبانی
۲۱۶	مؤلفه‌ها	۱۸۰	پردازش اطلاعات
۲۱۸	کارکردها	۱۸۰	محرک‌ها
۲۱۸	هیجان‌های اصلی	۱۸۱	خوگیری
۲۱۹	جدول زمانی رشد	۱۸۱	توجه انتخابی
۲۱۹	ترس‌های کودکان	۱۸۲	حافظه
۲۲۰	نگرانی‌های کودکان	۱۸۵	هوش
۲۲۲	تأثیر عوامل زیست‌شناختی و محیطی بر رشد	۱۸۵	دیدگاه‌های هوش

۲۷۳ تأثیر خانواده.	۲۲۳ پر خاشگری.
۲۷۳ تلویزیون به مثابه عاملی مؤثر در اجتماعی سازی.	۲۲۳ بیان و کنترل هیجانی.
۲۷۴ عادت تماشاگری.	۲۲۴ تفاوت های مزاجی.
۲۷۴ خشونت و پر خاشگری.	۲۲۴ شخصیت و مزاج.
۲۷۴ واقعی در برابر تخیلی.	۲۲۵ مؤلفه ها و الگوهای مزاج.
۲۷۵ تعامل خانواده.	۲۲۶ پایداری مزاج.
۲۷۵ رشد شناختی.	۲۲۶ رشد خود، خودمختاری، خودپنداره، و عزت نفس.
۲۷۶ آگهی های تجارتي.	۲۲۶ خود آگاهی.
۲۷۶ آثار مثبت.	۲۲۶ خودمختاری.
۲۷۶ رایانه ها.	۲۲۸ جدایی - فردیت.
۲۷۶ اینترنت.	۲۲۸ خود معنا و خودپنداره.
۲۷۷ شبکه جهانی.	۲۲۹ خودارجمی و خودکار آیی.
۲۷۷ موضوع های نامناسب.	۲۳۰ عزت نفس.
۲۷۷ آثار.	۲۳۱ نتیجه گیری.
۲۷۷ رشد نقش های جنسیتی.		
۲۷۷ معنا.	۲۳۵ رشد اجتماعی
۲۷۷ عوامل مؤثر بر نقش جنسیتی.	۲۳۶ عوامل تأثیرگذار اجتماعی فرهنگی
۲۷۹ سن و رشد نقش جنسیتی.	۲۳۷ خانواده و اجتماعی شدن
۲۷۹ کلیشه ها.	۲۳۷ نقش خانواده.
۲۸۱ رشد اخلاقی.	۲۴۰ توانش والدین و محیط خانواده.
۲۸۱ قضاوت اخلاقی.	۲۴۱ الگوهای والدگری.
۲۸۳ رفتار اخلاقی.	۲۴۳ انضباط.
۲۸۴ رشد وجدان.	۲۴۵ نقش پدر.
		۲۴۶ مادران شاغل.
		۲۴۷ رابطه خواهران و برادران.
		۲۴۹ پدر بزرگ و مادر بزرگ.
		۲۵۱ خانواده های غیر هسته ای.
		۲۵۱ خانواده تک والدی.
		۲۵۴ خانواده های همجنس خواه مرد و زن.
		۲۵۵ طلاق و کودکان.
		۲۶۰ نا خانواده ها.
		۲۶۱ مراقبت پرورشگاهی.
		۲۶۲ خانواده خوانده ها.
		۲۶۵ مادران نوجوان.
		۲۶۵ رشد روابط همتایان.
		۲۶۵ رشد روانی اجتماعی.
		۲۶۵ شیر خواران و نوپایان.
		۲۶۵ کودکی اولیه.
		۲۶۷ کودکی میانه.
		۲۷۲ شناخت اجتماعی.

بخش چهارم رشد نوجوان

۲۹۱ فصل ۱۰ دورنمای رشد در دوره نوجوانی
۲۹۲ مقدمه
۲۹۲ معنای نوجوانی
۲۹۲ نوجوانی
۲۹۲ بلوغ و دوره آن
۲۹۳ رسش
۲۹۳ صغیر
۲۹۳ گذرا به بزرگسالی
۲۹۴ نوجوانی و عدم تعادل روانی
۲۹۴ آشوب و استرس
۲۹۵ تعارض روانی
۲۹۶ نوجوانی و هویت یابی
۲۹۶ مؤلفه های هویت
۲۹۷ تعلیق روانی اجتماعی

۳۲۳ اهمیت تغذیه	۲۹۷ وضعیت‌های هویتی
۳۲۳ کمبودها	۲۹۸ هویت قومی
۳۲۳ سنگین وزنی و سبک وزنی	۳۰۰ دانش‌آموزان سیاه‌پوست
۳۲۴ بی‌اشتهایی روانی	۳۰۱ دانش‌آموزان بومی امریکایی
۳۲۵ پراشتهایی روانی	۳۰۱ نوجوانی و آزمایش‌های رشدی
		۳۰۱ معنا
۳۲۹ فصل ۱۲ رشد شناختی	۳۰۱ هشت آزمایش اصلی
۳۳۰ روش فکری عملیات صوری	۳۰۲ دیدگاه انسان‌شناسان درباره نوجوانی
۳۳۰ ویژگی‌ها	۳۰۲ تداوم رشد در برابر انقطاع رشد
۳۳۲ تأثیر بر شخصیت و رفتار	۳۰۳ عوامل مؤثر فرهنگی
۳۳۴ کسب روش فکری عملیات صوری	۳۰۳ شکاف نسلی
۳۳۵ آموزش نوجوان و تفکر عملیات صوری	۳۰۳ انتقاد
۳۳۵ مرحله مسأله‌یابی		
۳۳۶ استعداد تحصیلی	۳۰۷ فصل ۱۱ رشد فیزیکی
۳۳۶ آزمون استعداد تحصیلی (SAT)	۳۰۸ غدد داخلی و هیپوتالاموس
۳۳۶ بازنگری در SAT	۳۰۸ غده هیپوفیز
۳۳۷ ACT	۳۰۸ گونادها
۳۳۷ مدرسه	۳۰۹ غدد آدرنال و هیپوتالاموس
۳۳۷ گرایش‌های موجود در آموزش و پرورش امریکا	۳۰۹ رسش و کارکرد اندام‌های جنسی
۳۳۹ مدرسه راهنمایی	۳۰۹ مذکر
۳۴۰ نامنویسی در دبیرستان	۳۱۱ مؤنث
۳۴۰ انواع دبیرستان	۳۱۱ قاعدگی
۳۴۱ تفاوت‌های فرهنگی در پیشرفت	۳۱۳ عوامل مؤثر در زمان‌بندی
 پیشرفت تحصیلی بین فرهنگی و سازگاری روان‌شناختی در	۳۱۳ رشد و نمو فیزیکی
۳۴۱ فرهنگ‌های مختلف	۳۱۳ رشد صفات ثانویه جنسی
۳۴۳ ترک تحصیل	۳۱۴ نمو قدی و وزنی
۳۴۹ موفقیت تحصیلی	۳۱۵ رسش زودرس و دیررس
۳۴۹ مدارس خدمت تمام	۳۱۵ رسش زودرس در پسران
		۳۱۵ رسش زودرس در دختران
۳۵۳ فصل ۱۳ رشد هیجانی	۳۱۷ رسش دیررس در پسران
۳۵۴ هیجان‌های نوجوانان	۳۱۷ رسش دیررس در دختران
۳۵۴ مؤلفه‌های هیجان	۳۱۷ تصویر بدن و تأثیر روان‌شناختی آن
۳۵۵ هیجان‌ها در طی نوجوانی	۳۱۷ جذابیت فیزیکی
۳۵۵ حالات شادمانه	۳۱۸ مفاهیم آرمانی
۳۵۶ حالات بازدارنده	۳۱۸ آموزش جنسی نوجوانان
۳۵۸ حالات خصمانه	۳۱۸ اهداف
۳۶۱ خودپنداره و عزت‌نفس	۳۲۰ نقش والدین
۳۶۱ تعاریف	۳۲۲ نقش مدرسه
۳۶۲ همبستگی‌ها	۳۲۲ تغذیه و وزن
۳۶۴ نقش والدین در رشد	۳۲۲ نیازهای کالریک

۴۱۳	پیامدها	۳۶۴	کنترل والدین و عزت نفس نوجوان
۴۱۵	برخی از رویدادهای مثبت و چالش‌ها	۳۶۵	خانواده‌های تقسیم شده
۴۱۷	معنای بزرگسالی	۳۶۵	متغیرهای اجتماعی اقتصادی
۴۱۷	ابعاد اجتماعی	۳۶۶	مسایل نژادی
۴۱۷	ابعاد زیست‌شناختی	۳۶۶	تغییرات کوتاه‌مدت و طولی
۴۱۸	ابعاد هیجانی	۳۶۷	هیجان‌ها و مشکلات رفتاری
۴۱۸	ابعاد حقوقی	۳۶۷	سوء مصرف ماده
۴۱۸	گذار به بزرگسالی	۳۷۲	بزهکاری
۴۱۸	مشکلات	۳۷۷	فرار از خانه
۴۱۸	مناسک گذر		
۴۱۸	اجتماعی شدن	۳۸۱	فصل ۱۴ رشد اجتماعی
۴۱۹	تکالیف رشدی	۳۸۲	نوجوانان در خانواده‌های خود
۴۱۹	سال‌های بیست و سی عمر	۳۸۲	انتظارات نوجوانان از والدین
۴۲۰	میانسالی	۳۸۵	عدم تفاهم والد - نوجوان
۴۲۲	بزرگسالی پایانی	۳۸۸	روابط نوجوان با خواهران و برادران
۴۲۴	نظریه‌های رشد بزرگسالی در گستره عمر	۳۸۹	روابط اجتماعی
۴۲۴	گولد: مراحل زندگی	۳۸۹	دوستی نوجوانان کم‌سال
۴۲۴	لوینسون: فصول زندگی	۳۹۰	رشد روابط اجتماعی دو جنسی
۴۲۸	وایلانت: انطباق با زندگی	۳۹۱	مشارکت در گروه
۴۲۹	مطالعات مقایسه‌ای و انتقادی	۳۹۳	قرار ملاقات با جنس مخالف
۴۳۱	علل تغییر و گذار	۳۹۴	رفتار جنسی پیش از ازدواج
۴۳۱	الگوی بحران هنجاری	۳۹۴	علائق جنسی
۴۳۱	الگوی زمان‌بندی رویدادها	۳۹۵	استمننا
۴۳۳	شخصیت در بزرگسالی	۳۹۶	مقایرت جنسی پیش از ازدواج
		۳۹۷	«نه» گفتن
۴۳۷	فصل ۱۶ رشد فیزیکی	۳۹۸	کاربرد روش‌های جلوگیری از بارداری
۴۳۸	جذابیت، توانایی و برانندگی فیزیکی	۳۹۹	مشکلات احتمالی
۴۳۸	رشد و سالمندی	۴۰۰	آیا روابط جنسی جنبه غیرشخصی می‌گیرد
۴۳۸	سالمندی نیرومند	۴۰۱	ازدواج نوجوان
۴۳۹	نگرش جامعه	۴۰۳	رشد قضاوت اخلاقی
۴۴۱	برازندگی فیزیکی و سلامت	۴۰۴	لارنس کوهلبرگ
۴۴۳	تمرینات بدنی	۴۰۶	کارول گیلیان
۴۴۵	رژیم غذایی و تغذیه	۴۰۶	کار
۴۴۷	خواب و استراحت		
۴۴۹	سوء مصرف دارو		
۴۵۱	برخی از دستگاه‌های بدن و عملکرد آنها		
۴۵۱	دستگاه عصبی	۴۱۱	فصل ۱۵ دورنمای رشد در بزرگسالی
۴۵۲	دستگاه قلبی - عروقی	۴۱۲	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی
۴۵۳	دستگاه تنفس	۴۱۲	دوره‌های سنی
۴۵۴	دستگاه معدی - روده‌ای	۴۱۳	روندهای جمعیتی
			بخش پنجم رشد در بزرگسالی

۴۸۱ مطالعه سالمندی برلین	۴۵۵ دستگاه اداری
۴۸۳ پردازش اطلاعات	۴۵۵ دستگاه استخوانی - دندانی
۴۸۳ حافظه	۴۵۶ دستگاه تولید مثل
۴۸۷ یادگیری	۴۵۷ جنسیت انسان
۴۹۰ بارآوری و خلاقیت	۴۵۷ روابط جنسی
۴۹۱ خلاقیت در بزرگسالی دیررس	۴۵۸ همجنس‌خواهی
۴۹۱ خلاقیت به مثابه کیفیت بارآوری	۴۵۹ کژکاری جنسی
۴۹۱ خلاقیت به مثابه کمیت کار	۴۶۱ حواس و ادراک
۴۹۲ تفاوت‌های فردی	۴۶۱ تیز حسی
۴۹۲ آموزش و پرورش	۴۶۱ تیزی بینایی
		۴۶۲ تیزی شنوایی
۴۹۷ فصل ۱۸ رشد هیجانی	۴۶۳ چشایی و بویایی
۴۹۹ رسش هیجانی	۴۶۳ حساسیت بساوشی: لامسه، دما، و درد
۴۹۹ امنیت هیجانی	۴۶۳ تنظیم دما
۵۰۰ پایداری هیجانی	۴۶۴ حس تعادل
۵۰۱ ظرفیت احساس کردن	۴۶۴ سالمندی زیست‌شناختی
۵۰۱ آسایش ذهنی	۴۶۴ کهولت
۵۰۲ رضامندی از زندگی	۴۶۴ نظریه‌های سالمندی زیست‌شناختی
۵۰۲ عوامل اجتماعی - جمعیت‌شناختی	۴۶۶ عمرافزایی
۵۰۴ روابط خانوادگی	۴۶۶ اختلالات
۵۰۵ روحیه	۴۶۶ پیامدهای ضمنی
۵۰۵ شادکامی		
۵۰۶ همخوانی	۴۷۱ فصل ۱۷ رشد شناختی
۵۰۷ عاطفه	۴۷۲ رشد شناختی
۵۰۷ شبکه‌های اجتماعی	۴۷۲ تفکر عملیات صوری
۵۰۸ سلامت	۴۷۴ توانایی‌های مسئله‌گشایی عملی
۵۰۸ پایداری آسایش ذهنی	۴۷۴ فهم
۵۰۹ استرس	۴۷۵ خرد
۵۰۹ معنا	۴۷۵ مسئله‌یابی
۵۱۰ علل	۴۷۶ تفکر دیاکتیکی
۵۱۲ آثار استرس	۴۷۶ مراحل شناختی از دیدگاه اسکایی
۵۱۳ کنار آمدن با استرس	۴۷۶ هوش
۵۱۶ الگوهای سازش خانواده با بحران	۴۷۶ نمرات WAIS-III به مثابه تابعی از سن
۵۱۶ مرحله اول: تعریف و پذیرش	۴۷۷ اندازه‌گیری‌های مقطعی در برابر اندازه‌گیری طولی
۵۱۶ مرحله دوم: فروپاشی	۴۷۷ نمرات PMA به مثابه تابعی از سن
۵۱۷ مرحله سوم: تجدید سازمان	۴۷۸ هوش سیال و هوش متبلور
		۴۷۸ انتقادات
۵۲۱ فصل ۱۹ رشد اجتماعی	۴۷۹ عوامل مؤثر بر نمرات
۵۲۲ تجرد	۴۷۹ شخصیت، رفتار، و توانایی‌های ذهنی
۵۲۲ وضعیت تأهل و تأخیر در آن	۴۸۱ تأثیرات اجتماعی فرهنگی

۵۵۸ کدام نظریه؟	۵۲۲ سنخ‌شناسی مجردها
۵۶۳ فصل ۲۰ مرگ، جان دادن، و داغدیدگی	۵۲۴ محاسن و معایب مجرد بودن
۵۶۴ علل پیشتاز مرگ	۵۲۴ سبک زندگی
۵۶۴ نگرش به مرگ و مردن	۵۲۵ تمهیدات زندگی
۵۶۴ پیش‌درآمدهای فرهنگی	۵۲۶ دوستی و زندگی اجتماعی
۵۶۶ انتقادات	۵۲۸ معاشرت با جنس مخالف و نامزدی
۵۶۶ سیمای مرگ	۵۲۹ رفتار جنسی
۵۶۶ مرگ چیست؟	۵۳۱ عشق و صمیمیت
۵۶۷ نگرش گروه‌های مختلف سنی به مرگ	۵۳۱ نوع عشق
۵۶۸ نگرش سالمندان	۵۳۳ گزینش همسر
۵۶۸ الگوهای مرگ	۵۳۴ بزرگسال سالمند هرگز متأهل نشده
۵۶۸ شرایط متفاوت مرگ	۵۳۵ ازدواج و زندگی با خانواده
۵۶۸ مرگ غیر قطعی	۵۳۵ ازدواج و خشنودی فردی
۵۶۹ مرگ قطعی	۵۳۵ چرخه حیات خانواده
۵۷۲ مرگ نابهنگام: مرگ زودرس	۵۳۶ سازش در سال‌های نخست ازدواج
۵۷۳ مرگ نابهنگام: مرگ پیش‌بینی نشده	۵۳۷ سازش با والد شدن
۵۷۴ مرگ نابهنگام: مرگ فجیع	۵۳۹ بچه‌دار نشدن اختیاری
۵۷۴ مرگ فجیع: قتل	۵۳۹ سازش در بزرگسالی میانه
۵۷۴ مرگ فجیع: خودکشی	۵۴۱ سازش با دوره بزرگسالی پایانی
۵۷۶ پیش‌اندازی اجتماعی مرگ	۵۴۴ بیوه‌گی
۵۷۶ مهرین‌کشی	۵۴۴ طلاق
۵۷۶ معنا	۵۴۶ راه‌های جایگزین طلاق
۵۷۸ مرگ باوقار	۵۴۸ سازش یابی بزرگسال پس از طلاق
۵۷۸ وصیت‌نامه بقا	۵۵۰ ازدواج دوباره
۵۷۸ کشتن از روی ترحم	۵۵۰ کار و حرفه
۵۷۹ مرگ‌گزینی	۵۵۰ تثبیت حرفه
۵۷۹ داغدیدگی	۵۵۲ اشتغال زنان
۵۷۹ واکنش‌های سوگ	۵۵۴ کار و اشتغال در میانسالی
۵۸۰ مراحل سوگ	۵۵۴ شاغل سالمند
۵۸۱ تفاوت‌های جنسی	۵۵۶ نظریه‌های اجتماعی - روان‌شناختی سالمندی
۵۸۱ تفاوت‌های فرهنگی	۵۵۶ نظریه جداسازی
۵۸۴ واژه‌نامه	۵۵۶ نظریه فعالیت
		۵۵۶ نظریه شخصیت و سبک زندگی
		۵۵۷ نظریه تبادل
		۵۵۸ نظریه بازسازی اجتماعی

سخن مترجم

رشد انسان شاخه‌ای از روان‌شناسی است که به مطالعه تغییرات پیش‌رونده روان‌شناختی انسان در گذر عمر می‌پردازد. این دانش که روان‌شناسی رشد نیز نامیده شده، در ابتدا به مطالعه شیرخواران و کودکان اختصاص داشت. سپس به مطالعه مقاطع حساس و بحران زندگی مانند نوجوانی و سالمندی تسری یافت، و اکنون تمامی گستره عمر از تولد تا مرگ را قلمرو کنکاش خود نموده است.

روان‌شناسان رشد بر آنند که پاسخ برخی از پرسش‌های کلیدی را بیابند:

آیا کودکان با بزرگسالان تفاوتی کیفی دارند یا تنها به لحاظ تجربه کمتر با آنها متفاوت‌اند؟

آیا رشد نتیجه انباشت تدریجی دانش حاصل از تجربه است؟

آیا گذر از یک مرحله رشدی به مرحله دیگر مستلزم تغییری بنیادی است؟

آیا کودکان با دانش فطری متولد می‌شوند یا آگاهی از محیط پیرامون را از راه تجربه کسب می‌کنند؟

آیا رشد نتیجه تأثیر زمینه و بافت اجتماعی است یا از درون کودک نشأت می‌گیرد؟

دیدگاه‌های نظری بسیاری کوشیده‌اند به پرسش‌های کلیدی رشد پاسخ داده و آنها را توجیه کنند که از زمره آنها نظریه مرحله‌ای پیازه، بافتارگرایی اجتماعی ویگوتسکی، نظام‌های اکولوژیک یوری بران فن برنر، چارچوب نظری پردازش اطلاعات، نظریه هشت مرحله‌ای رشد روانی - اجتماعی اریکسون، مکتب رفتارگرایی واتسون، نظریه رشد اخلاقی کوهلبرگ، و ... را می‌توان نام برد.

درک مفاهیم پیچیده‌ای که در این نظریات مطرح می‌شوند، گاه چنان دشوار است که تنها با یافتن و تجزیه و تحلیل مصادیق آنها در زندگی واقعی امکان‌پذیر می‌شوند و این دقیقاً کاری است که کتاب حاضر به آن دست یازیده است. ذکر مثال‌هایی از زندگی روزمره، مشکلات زندگی معاصر، و توصیه‌های کاربردی در این کتاب سبب می‌شود که این مفاهیم ملموس‌تر شوند. و ارتباط مستقیم آنها با زندگی واقعی سبب می‌شود که انگیزه خواننده برای بیشتر دانستن قوت گیرد.

در این کتاب کلیه مراحل رشدی انسان از تولد (و حتی پیش از تولد) تا مرگ در ابعاد گوناگون فیزیکی، شناختی، هیجانی، و اجتماعی به بحث کشانده می‌شود و خلق دیدگاهی کل‌نگر را در خواننده بنیان می‌نهد.

از نکات جالب کتاب آن است که تنها به قاضی نمی‌رود و می‌کوشد در هر مقوله دیدگاه‌های مختلف را تبیین و نقاط قوت و ضعف آنها را از دیدگاه منتقدین تشریح کند و در نهایت این خواننده است که تصمیم می‌گیرد کدام دیدگاه را برگزیند.

فیلیپ رایس، نویسنده کتاب، استاد بازنشسته دانشگاه مین است که دوره‌های آموزشی بسیاری را در زمینه مشاوره زناشویی و خانواده در این دانشگاه برگزار نموده است. تألیفات بسیار او در زمینه رشد در دوره نوجوانی، جنسیت، ازدواج، و روابط صمیمانه بارها تجدید چاپ شده‌اند. او تألیفات دیگری را نیز در زمینه ازدواج و والدگری، اخلاق و جوانان، ازدواج در عصر حاضر، راهنمایی مادران شاغل، ازدواج و روابط خانوادگی منتشر کرده است که اغلب آنها به عنوان کتاب درسی در دانشگاه‌های امریکا تدریس می‌شوند. ویرایش چهارم کتاب حاضر (سال ۲۰۰۱) بار دیگر در سال ۲۰۰۴ تجدید چاپ شده است.

با توجه به قلت منابع فارسی در زمینه رشد در گستره عمر، این کتاب با توجه به ارزش علمی والای آن می‌تواند رهگشای دانش پژوهانی باشد که می‌خواهند درباره رشد انسان بهتر و بیشتر بدانند.

دکتر مهشید فروغان

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم

بهبیستی و توانبخشی

پیش‌گفتار

قصه رشد انسان تصویری شورانگیز از حیات در فرایند شدن است. این قصه، از تولد تا مرگ، برگ برگ ورق می‌خورد تا پیچیدگی روزافزون موجودی به نام انسان را هویدا سازد. این قصه، داستان من، شما، و همه پیرامونیان ماست؛ قصه نحوه آغاز هستی، رشد، و دگرگونی‌هایمان در دوره پیش از تولد، شیرخواری، کودکی، نوجوانی، و بزرگسالی. در حالی که این قصه را می‌خوانید، به زندگی خود نگاهی بیندازید. به عواملی که شما را در قالب امروزی‌تان ریخته بیندیشید و سعی کنید بیشتر درباره آنها بدانید. با این کار می‌توانید روند رشد دیگران را نیز عمیقاً درک کنید. عواملی را که بر رشد دوستان و خویشاوندان تأثیر گذاشته بهتر بشناسید و بفهمید که چگونه این عوامل در شکل‌گیری هویت آنان نقش داشته است. با نگرستن به گذشته و اندیشیدن به اینکه که هستید و چگونه به کسی که اکنون هستید تبدیل شده‌اید به ابزاری مجهز می‌شوید که دورنمای تازه‌ای از آینده را پیش رویتان می‌گستراند و روند رشد شما را در مسیری که برای خود تعیین کرده‌اید، هدایت می‌کند.

سازمان‌دهی و تقسیمات کتاب

نگارش و آموزش درباره رشد انسان را به دو روش می‌توان انجام داد. یکی رویکرد تقویمی که فرایند رشد انسان را در هر مرحله از عمر جداگانه شرح می‌دهد؛ و دیگری رویکرد موضوعی است که جنبه‌های مختلف رشد را یک به یک در سراسر گستره عمر توصیف می‌کند. این کتاب ویژگی‌های مطلوب هر دو روش را تلفیق می‌کند.

کتاب حاضر از پنج بخش تشکیل شده است. بخش اول، خوانندگان را با دورنمای رشد در گستره عمر آشنا می‌کند. در این بخش خطوط اصلی دوره‌ها و نظریه‌های رشد ترسیم و روش‌های پژوهشی به کار رفته در مطالعات رشدی شرح داده می‌شوند. در بخش دوم، عوامل ارثی و محیطی تأثیرگذار بر رشد، رشد پیش از تولد، زایمان، و ویژگی‌های نوزادان بررسی می‌شوند. در بخش‌های سوم، چهارم، و پنجم، گستره عمر به دوره‌های سنی وسیع شامل کودکی، نوجوانی، و بزرگسالی تقسیم می‌شوند و در هر یک پنج موضوع مورد بحث قرار می‌گیرد: دورنماهای رشد، و رشد در ابعاد فیزیکی، شناختی، هیجانی، و اجتماعی. گرچه هر یک از ابعاد فوق بر وجه رشدی ویژه‌ای تأکید دارند، وابستگی متقابل در میان آنها قابل توجه و انکارناپذیر است. در این کتاب به هر سه دوره سنی توجه یکسانی می‌شود و این امر بیانگر اهمیت رشد در گستره عمر از دیدگاه مؤلف است. در بسیاری از کتب نگاشته شده در زمینه رشد، به بهای کم‌توجهی به رشد دوره نوجوانی و بزرگسالی، حجم اصلی به رشد دوره کودکی اختصاص یافته است. کاربرد روش موضوعی

برای هر دوره سنی، استفاده از این کتاب را هم برای دوره‌های آموزشی مبتنی بر رویکرد تقویمی و هم موضوعی، گزینشی مطلوب کرده است.

نظریه رشدی

هدف این کتاب گزینش و آرایه یک نظریه رشدی واحد نیست بلکه بیانگر دیدگاهی التقاطی است. از این رو، نظریه‌های مختلفی را که در ترسیم تصویر کلی رشد انسان نقش داشته‌اند مطرح می‌کند و مهمترین آرای بیان شده در این چارچوب‌های نظری را بر می‌گزیند. حاصل کار، آفرینش فلسفه نوینی است که ما را به سوی درک جامع نظریه‌های روان‌شناسی رشد هدایت می‌کند.

این کتاب، رشد را به مثابه فرایندی مادام‌العمر که از تعامل عوامل ارثی و محیطی تأثیر می‌پذیرد، و از زمان لقاح آغاز و تا مرگ (یا پس از مرگ، آن گونه که بسیاری معتقدند) ادامه می‌یابد تصویر کرده و به حل این معما می‌پردازد که چگونه رشد می‌تواند همزمان مداوم و منقطع، کنترل‌شدنی، کنترل‌ناپذیر، پایدار و متغیر باشد. نظریه‌های بسیاری به شرح قصه رشد انسان در گستره عمر پرداخته‌اند. شباهت‌ها و نقاط اشتراک آنها ما را یاری داده است تا درباره خود و دیگران بیشتر بدانیم.

ویژگی‌های این کتاب

موضوع مطالعه باید با زندگی واقعی مرتبط باشد. این کتاب اصول علمی و تخصصی را استادانه با زندگی روزمره پیوند می‌زند و از مثال‌های برگرفته از زندگی واقعی، موردپژوهی، داستان‌های جالب، و نقل قول‌های گردآوری شده از تجارب گسترده مؤلف در زمینه ازدواج، خانواده، و کودک بهره می‌جوید.

پژوهش

این کتاب، علاوه بر بهره‌گیری از سازمان‌دهی انعطاف‌پذیر، رویکرد نظری التقاطی، و تسری اصول آموزش داده شده به تجارب زندگی روزمره، از زیر ساخت پژوهشی محکمی نیز برخوردار است که اساسی قابل اعتماد را برای آشنایی با عرصه روان‌شناسی رشد فراهم می‌کند. برای تهیه این کتاب، از بیش از ۲۰۰۰ منبع علمی استفاده شده است که بیش از ۵۰۰ مورد آن مربوط به پژوهش‌های پایان یافته در سه سال اخیر است. گرچه در متن کتاب اطلاعاتی درباره پیشینه این مطالعات به خوانندگان ارائه می‌شود، ولی تأکید بیشتر بر یافته‌های آنهاست زیرا هدف اصلی، بررسی همه‌جانبه موضوع مورد مطالعه است، نه ذکر جزئیات پژوهش‌های انجام شده.

جعبه‌های آموزشی

جعبه‌های آموزشی ویژه‌ای با عنوان «در باب والدگری» و «در باب زندگی»، و «نکته» در درون هر فصل گنجانده شده که مسائل و دغدغه‌های عصر حاضر را مطرح و بر آنها تأکید می‌کنند.

● در باب والدگری برای حل مشکلاتی که والدین در تربیت کودکان و نوجوانان با آنها مواجه‌اند، راه‌حل‌های عملی ارائه می‌کند.

● در باب زندگی بر مسائل و مشکلات روزمره نوجوانان و بزرگسالان تأکید دارد و دانش پژوهان را یاری می‌دهد تا ارتباط موضوعات مطرح در کتاب را با زندگی خود دریابند.

● نکته به بحث درباره یافته‌های پژوهشی، عقاید، و دیدگاه‌های مختلف درباره مسائل رشدی مهم و جالب می‌پردازد. اساتید می‌توانند بر موضوعات مورد توجه خاص تأکید کرده و به بحث و گفت‌گو در کلاس شور بیشتری ببخشند.

موارد فوق، طیف وسیعی از مسائل و موضوعات عنوان شده در متن کتاب را روشن‌تر می‌کنند. برای نمونه، جنسیت انسان، ازدواج و رشد هیجانی، مشکلات معلولان، و نقش تلویزیون و رایانه در زندگی معاصر در این جعبه‌ها مطرح شده‌اند و به نکاتی درباره روش‌شناسی طرفداران جنبش آزادی زنان در پژوهش، توانمندسازی زنان، عزت‌نفس، و دگرگون شدن نقش زنان نیز اشاره شده است. مسائل نوجوانان از قبیل آموزش جنسی، روش‌های نابارورسازی، پرخاشگری جنسی ناخواسته، و خشونت نوجوانان نیز مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

تازه‌های این ویرایش

در این چاپ به ویرایش متن، اصلاح، و روزآمد کردن مطالب توجه فراوانی مبذول شده است. مطالبی که تصور می‌شد اهمیت خود را از دست داده‌اند، جایگزین یا روزآمد شده‌اند تا اطلاعات درست‌تر و تازه‌تری فراهم سازند.

موضوعات تازه

به برخی از موضوعات تازه مطرح شده در این ویرایش در ذیل اشاره می‌شود:

زایمان و مرخصی زایمان بدرفتاری جنسی با کودکان

گفتاردرمانی کودکان

جادو و ماوراءالطبیعه

بازنگری SAT

استروئیدهای آنتی‌بیوتیکی

ارتباط هیجان و کارکرد فیزیولوژیک

نوجوانان

موضوعات روزآمد شده

استمن

تفاوت‌های هوشی در بزرگسالان

روندهای جمعیتی

رشد هیجانی بزرگسالان

تغییرات در دوره بزرگسالی دیررس

بارداری

خواب

قد / وزن

پردازش اطلاعات

کلسترل

مقاربت جنسی پیش از ازدواج

بیان

میانسالی

سلطه

رشد فیزیکی بزرگسالان

ابزارهای کمکی آموزش

در ابتدای هر فصل، طرح اصلی و تفصیلی آن فصل ذکر می‌شود و در انتها خلاصه همان فصل، اصطلاحات کلیدی، پرسش‌هایی برای گفت‌گو، و منابعی برای مطالعه بیشتر آورده شده‌اند. علاوه بر انتهای فصل، اصطلاحات کلیدی در حاشیه متن با حروف سیاه نگاشته شده‌اند. عبارات و آرا در قطعات گزینش شده در سراسر متن با حروف ایرانیک نوشته شده‌اند. به مشخصات منابع در متن اشاره و براساس نام نویسنده و موضوع نمایه‌نویسی شده‌اند. فهرستی از منابع اینترنتی نیز در پایان اضافه شده است.

ف. فیلیپ راپس

بخش اول : مطالعه رشد انسان در گسترهٔ عمر

فصل ۱

دورنمای رشد در گسترهٔ عمر

پیش در آمدی بر مطالعه رشد انسان گستره

تهنیت ما را برای نامنویسی در درس رشد انسان بپذیرید! باید بگویم که آن را جذاب و مسحور کننده خواهید یافت، چون این درس درباره مردم است: خود ما و دیگران. این درس درباره دگرگونی‌هایی است که در حیات ما رخ می‌دهد. در تن ما، شخصیت ما، شیوه تفکرمان، احساساتمان، رفتارمان، روابطمان، و نقش‌هایی که در دوره‌های مختلف زندگی مان ایفا می‌کنیم.

در این درس، ما در صدد توصیف دگرگونی‌هایی هستیم که از زمان لقاح تا بزرگسالی یکی پس از دیگری رخ می‌دهند. اطلاعات ما درباره این دگرگونیها بیشتر نشات گرفته از پژوهشهای علمی است که با دقت به مشاهده، اندازه گیری، ثبت و تفسیر می‌پردازد تا داده‌های عینی را به دست آورد. برای مثال، محقق می‌تواند بخواهد دگرگونی‌های رفتار جنسی در دوره کودکی، نوجوانی، و بزرگسالی را بهتر درک کند و محقق دیگری ممکن است دوست داشته باشد رشد و تکامل فیزیکی را دنبال کند، و دیگری ممکن است درصدد اندازه گیری تغییراتی باشد که در تفکر شناختی رخ می‌دهند.

علاوه بر توصیف این تغییرات، ممکن است در صدد باشیم حتی المقدور آنها را تبیین کنیم. چرا این تغییرات رخ داده‌اند. نقش ارث و محیط در بروز این تغییرات چیست؟

تبیین دلایل تغییر بی‌اندازه مهم است. والدی ممکن است سوال کند: «چرا فرزندم کودکستانی من آنقدر می‌ترسد؟» نوجوانی ممکن است از خود بپرسد: «چرا تا این حد کمرو شده‌ام؟» همسر یک مرد ۴۰ ساله ممکن است از این شکایت کند که:

نمی‌دانم چه اتفاقی برای شوهرم افتاده است. او همیشه بسیار قابل اعتماد و محافظه کار بود. هر شب برای شام به خانه می‌آمد. بیشتر شبها را با هم در خانه می‌گذرانیدیم. ولی حالا، پر زرق و برق لباس می‌پوشد، ماشین اسپرت خریده، و دوبار به دلیل تخلف از سرعت مجاز توسط پلیس دستگیر شده است. بعد از کار به میخانه می‌رود، و گاهی تا ساعت ۹ یا ۱۰ شب به خانه باز نمی‌گردد. و حتی از این دم می‌زند که متأهل نبودن، و دوباره آزاد زندگی کردن چه مزه‌ای دارد (یادداشت‌های مؤلف در حین مشاوره).

پیش در آمدی بر مطالعه رشد انسان

دوره‌های رشد

دوره پیش از تولد / شیرخواری / کودکی / نوجوانی / بزرگسالی

فلسفه رشد در گستره عمر

برخی از پرسش‌های مهم / رشد چند بعدی و بین رشته‌ای است / رشد در تمام طول عمر ادامه می‌یابد / توارث و محیط، هر دو، بر رشد تأثیر می‌گذارند / رشد بازتاب پیوستگی و ناپیوستگی است / رشد جنبه انباشتی دارد / رشد هم سلطه‌پذیر و هم فراسوی سلطه ما / رشد بازتاب ثبات و دگرگونی است / رشد تغییرپذیر است / رشد گاه چرخه‌ای و تکراری است / رشد بازتاب تفاوت‌های فردی است / رشد بازتاب تفاوت‌های جنسی است / رشد بازتاب تفاوت‌های فرهنگی و طبقاتی است / عوامل ناقل رشدی دو سو به‌اند.

پژوهش در حیطه رشد انسان: روش علمی

روش‌های جمع‌آوری داده

مشاهده طبیعی / مصاحبه / پرسشنامه و فهرست / مورد پژوهی / سنجش‌های معیار شده.

نمونه‌گیری

روش‌های تجربی

روش اجرا / متغیرهای مستقل و وابسته / اثبات رابطه: مطالعات همبستگی.

طرح پژوهش

سن، کوهورت، و زمان سنجش / مطالعات مقطعی / مطالعات طولی / مطالعات زنجیره‌ای / پژوهش میان فرهنگی / مسائل اخلاقی در پژوهش.

کمک به افراد برای ایجاد تغییر در خود یکی از اهداف درمان است.

در معرض خطر مشکلات شناختی یا رفتاری هستند شناسایی کنیم تا در سنی که هنوز امکان چاره اندیشی برای حل مشکل آنها و ایجاد تغییر وجود دارد به این کار اقدام کنند (اورباک^۴، لرنر^۵، باراسک^۶، تپر^۷ و پالتی^۸، ۱۹۹۰).

دوره‌های رشد

برای سهولت بحث، گستره عمر معمولاً به سه دوره رشدی عمده تقسیم می‌شود: رشد کودک، رشد نوجوان، و رشد بزرگسال. اولین و آخرین دوره نیز به دوره‌های کوتاهتری تقسیم می‌شوند. رشد کودک شامل دوره پیش از تولد، شیرخواری، کودکی اولیه، و کودکی میانه است. نوجوانی شامل نوجوانی اولیه و نوجوانی پایانی است. و رشد بزرگسالی در برگیرنده بزرگسالی اولیه، میانی و پایانی است. طیف سنی برای هر دوره خاص، به ویژه در رشد بزرگسالی اندکی متفاوت و به نقطه نظر شخصی روانشناس منوط است.

دوره پیش از تولد

دوره پیش از تولد شامل فرایند رشد از زمان لقاح تا تولد است که در طی آن موجود انسانی از یک سلول بارور شده به بیلیونها سلول تبدیل می‌شود. در طی این دوره، ساختار اصلی بدن و اندام‌ها شکل می‌گیرند. ارث و محیط، هر دو بر این مرحله از رشد تأثیر می‌گذارند. در این ماههای اولیه، موجود زنده در برابر تأثیرات منفی محیطی بیش از هر زمان دیگر آسیب‌پذیر است.

شیرخواری

شیرخواری، که از زمان تولد آغاز شده و تا نوپایی - معمولاً سال دوم زندگی - ادامه می‌یابد، دوره‌ای است که در آن دگرگونیهای عظیمی رخ می‌دهند. توانش و هماهنگی حرکتی شیرخوار رشد کرده، مهارتهای حسی او توسعه یافته، و توانش کاربرد زبان در او ایجاد می‌شود. آنها به اعضای خانواده و سایر مراقبان خود دلبستگی پیدا می‌کنند. اعتماد کردن یا نکردن، و بیان نمودن یا نکردن عشق و محبت را یاد می‌گیرند. آنها یاد می‌گیرند که چگونه احساسات و هیجان‌های اساسی را ابراز کنند. حس خود و استقلال تا حدودی در آنها شکل گرفته و

شواهد وجود تفاوت‌های قابل توجه در شخصیت و مزاجشان کم و بیش آشکار می‌سازد.

دوره پیش از تولد - فاصله لقاح تا تولد

شیرخواری - دو سال اول زندگی

کودکی اولیه - دوره پیش‌دبستانی رشد،

از ۳ تا ۵ سالگی

کودکی میانه - سال‌های دبستان، از ۶ تا

۱۱ سالگی

کودکی

در طی دوره کودکی اولیه یا سالهای پیش دبستانی (از ۳ تا ۵ سالگی)، کودکان به رشد سریع جسمی، شناختی، و زبانی ادامه می‌دهند و بهتر می‌توانند از خود مراقبت کنند. رفته رفته مفهوم

1- Al-Anon

2- Heckhausen

3- Krueger

4- Auerbach

5- Ierner

6- Barasch

7- Tepper

8- Palti

روانشناسی رشد در گستره عمر در صدد آن است که افراد را برای رسیدن به زندگی‌ای پر معنی و پرثمر یاری دهد.

این زن می‌خواهد برای رفتارهای شوهرش دلیلی پیدا کند. علاوه بر این، روانشناسی رشد انسان در صدد است تغییراتی را که احتمال وقوع آن می‌رود، پیش‌بینی کند. مناسب‌ترین نوع رابطه والد - کودک برای رشد امنیت عاطفی یا عزت نفس مثبت در کودک کدام است؟ کدام عادات بهداشتی بیشتر سبب کاهش احتمال بروز حمله قلبی می‌شوند؟ اگر نوجوانی در آزمون SAT نمره خاصی به دست آورد، احتمال آماری موفقیت تحصیلی او در کالج چقدر است؟ هر یک از این سوالات در صدد آن اند که رفتار آتی را پیش‌بینی کنند. البته، باید از یاد نبریم که پژوهش، به طور عام، احتمال آماری رخداد واقعه‌ای را تحت شرایطی معین ارزیابی می‌کند. این یافته‌ها نمی‌گویند که همه افراد به یک نحو و یا به یک میزان تحت تأثیر قرار می‌گیرند. هیچ پژوهشی نمی‌تواند با ضریب اطمینان ۱۰۰٪ پیش‌بینی کند که برای هر یک از افراد یک گروه چه اتفاقی خواهد افتاد.

وقتی توانستیم تغییرات را توصیف، تبیین، و پیش‌بینی کنیم، گام آخر تأثیرگذاری بر این تغییرات خواهد بود. مثلاً، اگر در خانواده‌ای الکلی پرورش یافته باشیم، برای غلبه بر آثار منفی احتمالی چه می‌توانیم بکنیم؟ ممکن است تصمیمان این باشد که برای درمان به متخصص مراجعه کنیم یا به یکی از گروه‌های فرزندان بزرگسال الکلی‌ها در انجمن الکلی‌های گمنام^۱ بپیوندیم. هدف ما این است که بکوشیم تغییرات مثبتی را که به بهتر شدن زندگیمان کمک می‌کند آغاز کنیم. به این ترتیب، هدف شخصی ما از مطالعه رشد در گستره عمر خودستنجی به منظور تعالی شخصی و خودافزایی خواهد بود (هک هاوزن^۲ و کروگر^۳، ۱۹۹۳).

و به همین ترتیب، هر چه بیشتر درباره رشد انسان، به ویژه رشد کودکان در سنین خردسالی بدانیم، بهتر خواهیم توانست کودکانی را که

در میانسالی، تیک تاک ساعت اجتماعی و زیست‌شناختی، محدود بودن زمان باقیمانده را به افراد گوشزد می‌کند.

در دوره کودکی اولیه، مفهوم خود رفته رفته در کودک پدیدار می‌شود.

چالش‌های عمده مرحله بزرگسالی اولیه است. جوانان با تصمیمات دیگری نظیر ازدواج کردن یا نکردن، انتخاب همسر، و بچه‌دار شدن یا نشدن نیز مواجه هستند. برخی با دورنمای طلاق و ازدواج مجدد روبرو می‌شوند که ممکن است به بازسازی خانواده منجر شود. بسیاری از تصمیماتی که در این دوره گرفته می‌شود وضعیت فرد را در دوره‌های بعدی زندگی تعیین می‌کند.

در طی دوره بزرگسالی میانه بسیاری از افراد با شنیدن زنگ ساعت اجتماعی و زیستی خود، فشار زمان را احساس می‌کنند. این وضعیت در عده‌ای سبب بروز بحران میانسالی می‌شود که آنها را به بازبینی جنبه‌های مختلف زندگیشان وا می‌دارد. برای آن دسته از والدینی که فرزندان‌شان را به سرانجامی رسانده‌اند، سالهای میانه زمانی برای آزادی بیشتر است، چون اکنون می‌توانند به پیگیری علائق خود بپردازند. این مرحله‌ای است که در آن بسیاری از افراد به حداکثر مسئولیت شخصی و اجتماعی و موفقیت شغلی دست می‌یابند. ولی در هر حال، سازش یافتن با جسم و نیز موقعیت هیجانی، اجتماعی و شغلی در حال تغییر، از ضرورت‌های این دوره است.

بزرگسالی پایانی زمان سازش یافتن، خصوصاً با ظرفیتهای فیزیکی، موقعیتهای فردی و اجتماعی، و روابط در حال تغییر است.

نوجوانان برای یافتن مصاحب و احساس تعلق خاطر به همتایان‌شان روی می‌آورند.

خود، هویت جنسی و نقش جنسی در آنان پدیدار می‌شود و به بازی با کودکان دیگر علاقمند می‌شوند. کیفیت روابط والد-کودک در فرایند در شرف تکوین اجتماعی شدن کودک اهمیت پیدا می‌کند. در طی کودکی میانه (۶ تا ۱۱ سالگی)، کودکان در توانش خواندن، نوشتن، و حساب کردن، و نیز درک دنیای خود، و تفکر منطقی پیشرفت قابل ملاحظه‌ای می‌کنند. پیشرفت و سازگاری موفق با والدین اهمیتی زایدالوصف پیدا می‌کند. رشد روانی-اجتماعی و رشد اخلاقی، با سرعتی قابل توجه پیشرفت می‌کند. و کیفیت روابط خانوادگی همچنان به تأثیر بر سازگاری هیجانی و اجتماعی ادامه می‌دهد.

نوجوانی

نوجوانی مرحله گذر از کودکی به بزرگسالی است. در طی نوجوانی اولیه (۱۲ تا ۱۴ سال) بلوغ جنسی صورت می‌گیرد، و تفکر عملیاتی صوری آغاز می‌شود. نوجوانان رفته رفته در صدد کسب استقلال و جدایی از والدین بر می‌آیند، و در این راستا تماس بیشتر و احساس تعلق خاطر و مصاحبت نزدیکتری با همسالان را طلب می‌کنند.

نوجوانی - دوره گذر از کودکی به جوانی -

از حدود ۱۲ تا ۱۹ سالگی

بزرگسالی اولیه - سال‌های جوانی،

شامل سال‌های بیست و سی عمر

بزرگسالی میانه - میانسالی، شامل

سال‌های چهل و پنجاه عمر

بزرگسالی پایانی - ۶۰ سالگی و بیشتر

شکل‌گیری هویتی مثبت از تکالیف عمده روانی-اجتماعی در این مرحله است. نوجوانان در سالهای آخر نوجوانی (۱۵ تا ۱۹ سال) به انتخاب شغل، تکمیل تحصیلات، و ورود به دنیای کار می‌پردازند و روابط با جنس مخالف دوشادوش توانایی برقراری ارتباط دوستانه و

صمیمی با دیگران در آنان شکل می‌گیرد.

بزرگسالی

برقراری روابط صمیمانه، انتخاب شغل، و دستیابی به موفقیت حرفه‌ای

می‌آید؟ برای اجتناب از به وجود آمدن صفات و ویژگیهای مشخص چه کاری از دستان بر می‌آید؛ رشد چگونه تحت تأثیر ویژگیهای خاص فرهنگی، قومی، یا نژادی قرار می‌گیرد؛ و چرا برخی از افراد سریعتر از دیگران رشد می‌کنند؟ آیا همه جنبه‌های رشد در یک زمان واقع می‌شوند، یا جدول زمانی وقوع آنها افتراقی است، به این ترتیب که برخی از جنبه‌های رشد قبل از بقیه رخ می‌دهند؟ وقتی ویژگی خاصی ایجاد شد، آیا ثابت است یا آنکه گاه در مقطعی از عمر تغییر می‌کند؟ آیا میان جنبه‌های مختلف رشد رابطه‌ای هست؟ برای مثال، رشد فیزیکی چگونه تحت تأثیر رشد هیجانی قرار می‌گیرد، یا رشد شناختی چگونه از رشد اجتماعی اثر می‌پذیرد؟

دانش رشد در گستره عمر در طول سالهای ستمادی با افزایش تدریجی طول عمر بشر و تشخیص اهمیت همه دوره‌های زندگی به توسط مردمان به کندی متحول شده است. انجام پژوهش‌های بسیار نیز بر فرایند رشد پرتو بیشتری افکنده‌اند. فلسفه رشد در گستره عمر، بازتاب این دانش روز افزون است (بالتس^۱، ۱۹۸۷). در اینجا، به بحث درباره مهمترین اجزای این فلسفه می‌پردازیم.

رشد چند بعدی و بین رشته‌ای است

رشد انسان فرایندی پیچیده است که می‌توان آن را به چهار بعد اصلی تقسیم کرد: رشد فیزیکی، شناختی، هیجانی، و اجتماعی. این چهار بعد با توجه به هر یک از مراحل عمده سنی در این کتاب مورد بحث قرار خواهند گرفت. هر چند هر یک از این ابعاد بر جنبه خاصی از رشد تأکید دارند، ولی بین این حوزه‌ها وابستگی متقابل قابل توجهی وجود دارد. برای مثال، مهارت‌های شناختی ممکن است به سلامت فیزیکی و هیجانی، و تجربه اجتماعی منوط باشند. کودکی که از سلامت جسمی و هیجانی کافی برخوردار است و در معرض تجارب اجتماعی گوناگونی قرار گرفته است بیشتر از کودکی که در موقعیتی متضاد او قرار دارد می‌آموزد. رشد اجتماعی از رسیدگی زیست شناختی، درک شناختی، و واکنش‌های هیجانی اثر می‌پذیرد. در نتیجه، هر بعد بازتاب ابعاد دیگر است. شکل ۱-۱ طرحی از چهار بعد فوق را ترسیم می‌کند.

ضرورت توصیف هر چهار حوزه سبب شده است که رشد در گستره عمر تبدیل به علمی میان رشته‌ای شود و دانش رشته‌های زیست‌شناسی، فیزیولوژی، پزشکی، آموزش و پرورش، روانشناسی، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی را به وام بگیرد (بالتس، ۱۹۸۷؛ مک کال^۲، گروارک^۳، ستراس^۴، و جانسون^۵، ۱۹۹۵) روز آمدترین دانش موجود از هر یک از این رشته‌ها کسب و در مطالعه رشد انسان به کار برده شده است (هایند^۶، ۱۹۹۲).

رشد در تمام عمر ادامه می‌یابد

سالها، روانشناسان نظری را پذیرفته بودند که امروز در دیده ما باور نکردنی می‌نماید، و آن اینکه رشد پیش از تولد آغاز می‌شود و با فرا

بزرگسالی پایانی مستلزم توجه بیشتر به مراقبت‌های بهداشتی به منظور حفظ نیرومندی و تندرستی است.

افزایش توجه به مراقبت بهداشتی برای حفظ قدرت فیزیکی و سلامتی لازم خواهد بود. حفظ توانش‌های کلامی به برخی امکان می‌دهد که به توسعه دانش و مهارت‌های شناختی خود ادامه دهند. روابط با فرزندان، نوه‌ها، و دیگر منسوبان، خصوصاً برای افرادی که همسرشان را از دست داده‌اند، معنای تازه‌ای پیدا می‌کند. حفظ و تحکیم دوستی‌های معنی‌دار با همسالان، خصوصاً در حفظ سلامتی مؤثر است. بسیاری از افراد در این مرحله، شادمانی و رضایت از زندگی، و اندک بودن ترس از مرگ را گزارش می‌کنند.

فلسفه رشد در گستره عمر

برخی از پرسش‌های مهم

از آنجا که مطالعه رشد انسان تمام طول زندگی را در بر می‌گیرد، موضوعی بسیار بفرنج به شمار می‌آید. به دلیل این پیچیدگی و نیز اهمیت موضوع، درک کل این فرایند جز با طرح پرسش‌های بسیار مقدور نخواهد شد، که برخی از آنها به قرار زیر هستند: چه عواملی بر رشد انسان تأثیر می‌گذارند؟ این عوامل چگونه اعمال اثر می‌کنند، و آیا می‌توان رشد را متوقف کرد، به تأخیر انداخت، سرعت بخشید، یا به آن خاتمه داد؟ آیا، هیچ کنترلی بر رشد خودمان یا دیگران داریم؟ منطقاً می‌توانیم انتظار اعمال کنترل بر کدام جنبه‌ها را داشته باشیم و امید کنترل کدام عوامل نباید داشت؟ آیا بر ویژگیهای خاص هیچگونه کنترلی می‌توانیم اعمال کنیم؟ برای مثال، اگر والدینی دلشان بخواهد دخترشان بلوند از آب در آید، چه کاری جز خرید رنگ موی مناسب از دستشان بر

رشد فیزیکی
رشد شناختی
رشد هیجانی
رشد اجتماعی

1- Baltés 2- McCall 3- Groark
4- Straus 5- Johnson 6- Hinde

رشد انسان.

رشد فیزیکی	رشد شناختی	رشد هیجانی	رشد اجتماعی
رشد فیزیکی شامل بحث در موارد زیر است: اساس ژنتیک رشد؛ نمو فیزیکی کلیه اجزای بدن؛ تغییر در رشد حرکتی، حواس، و دستگاههای بدن؛ بعلاوه موضوعات مرتبطی نظیر مراقبت‌های بهداشتی، تغذیه، خواب، سوء مصرف مواد، و کارکرد جنسی.	رشد شناختی شامل بحث در موارد زیر است: کلیه تغییرات فرایندهای ذهنی شامل تفکر، یادگیری، حافظه، قضاوت، مساله‌گشایی، و ارتباط‌گیری، که هم عوامل مؤثر ارثی و هم عوامل مؤثر محیطی در فرایند رشدی را شامل می‌شود.	رشد هیجانی به موارد زیر اطلاق می‌شود: رشد دلبستگی، اعتماد، امنیت، عشق، و عاطفه و نیز مجموعه متنوعی از هیجانها، احساس‌ها، و خلق و خوها. علاوه بر آن شامل رشد مفهوم خودو خودمختاری، بحث درباره استرس، آشفتگی هیجانی، و رفتارهای برون‌ریزی است.	رشد اجتماعی بر موارد زیر تأکید دارد: فرایند اجتماعی شدن، رشد اخلاقی، روابط با هم‌تایان و اعضای خانواده. علاوه بر آن به بحث درباره ازدواج، والد شدن، کار، نقش حرفه‌ای، و اشتغال می‌پردازد.

شکل ۱-۱ ابعاد رشد انسان.

رفتار ماست، سوال آن است که این عوامل چگونه به تعامل با یکدیگر می‌پردازند و چگونه می‌توان بر آنها مسلط شد به گونه‌ای که رشد بهینه حاصل شود. هم سرشت و هم تربیت عناصر لازم برای رشد هستند.

رشد بازتاب پیوستگی و ناپیوستگی است

برخی از روانشناسان رشد بر آن تأکید دارند که رشد فرایند تدریجی و پیوسته نمو و دگرگونی است. و نمو فیزیکی، رشد زبان، یا سایر جنبه‌های رشد نشان دهنده تغییراتی روان و فزاینده‌اند. سایر روانشناسان رشد آن را زنجیره‌ای از مراحل مجزا می‌دانند که در آن تغییری ناگهانی پیشقراول عبور از مرحله‌ای به مرحله دیگر است.

روانشناسانی که بر پیوستگی رشد تأکید دارند گرایش به آن دارند که به تأثیر محیط و یادگیری اجتماعی بر فرایند نمو اهمیت بیشتری بدهند. روانشناسانی که بر گسسته بودن رشد یا نظریه‌های مرحله‌ای رشد تأکید دارند، نقش ارث (سرشت) و ریش در زنجیره نمو را مهم می‌شمارند. امروزه بسیاری از روانشناسان خود را طرفدار هیچیک از این دو دیدگاه افراطی قلمداد نمی‌کنند. آنها می‌دانند که برخی از جنبه‌های رشد پیوسته است و برخی دیگر ویژگی‌هایی مرحله‌ای شکل را نشان می‌دهد. محیط پیوسته بر مردمان تأثیر می‌گذارد، ولی چون افراد از درون، و مرحله به مرحله، رشد و نمو می‌یابند، خود نیز می‌توانند بر محیط تأثیر بگذارند (راجع به مقوله سرشت - تربیت بعداً بحث خواهد شد). عده‌ای از روانشناسان با تأکید بر نحوه تجربه کردن و گذر افراد از مراحل مختلف، این دو دیدگاه را با یکدیگر ترکیب می‌کنند (نوگارتن و نوگارتن^۸، ۱۹۸۷؛ روزن فلد^۹ و استارک^{۱۰}، ۱۹۸۷).

علاوه بر این، در نظریه رشدی به مسأله نحوه بروز پیوستگی در نسل‌های پی در پی نیز توجه بسیاری شده است. یک بررسی تحقیقی به مطالعه رشد اجتماعی و شناختی مادران جوان در دوران کودکی و مقایسه آن با رشد شناختی و اجتماعی فرزندانشان پرداخت (کثرنز^{۱۱}، کثرنز، شی^{۱۲}، لونگ^{۱۳}، و هیرن، ۱۹۹۸). رشد بین نسلی طی دوره‌ای ۱۷ ساله

رسیدن نوجوانی خاتمه می‌یابد. در گذشته، اعتقاد بر آن بود که اکثر جنبه‌های رشد (فیزیکی، شناختی، هیجانی، و اجتماعی) در اواخر نوجوانی به اوج خود می‌رسند و پس از آن به گونه‌ای جادویی متوقف می‌شو. ولی امروز می‌دانیم که هر چند در برخی از جنبه‌های نمو فیزیکی توقف رخ می‌دهد، ولی رشد، به معنی دگرگونی و انطباق، در تمام عمر ادامه می‌یابد (داتان^۱، رادهیور^۲، و هیوز^۳، ۱۹۸۷). حتی افرادی که در دوره کودکی و نوجوانی، به مفهوم فیزیکی آن، بیمار بودند ممکن است به بزرگسالانی سالم تبدیل شوند. ریش هیجانی نیز مانند فرایند اجتماعی شدن تداوم دارد. برخی از اندازه‌های هوش نشان داده‌اند که رشد شناختی پس از ۶۰ سالگی نیز ادامه دارد. و بعضی از یافته‌ها بیانگر آن هستند که حتی نمرات آزمایش‌های نوعاً عملکردی که مستلزم سرعت و هماهنگی حرکتی‌اند ممکن است در بزرگسالی پایانی بر اثر تمرین افزایش یابند. این تصور که بزرگسالان توانایی یادگیری ندارند، خطاست. هر چه طول عمر بشر بیشتر شود، این امر که بزرگسالان باید سالها به یادگیری ادامه داده و خود را برای چالش‌های تازه و تغییر یابنده آماده کنند اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

ارث و محیط، هر دو، بر رشد تأثیر می‌گذارند

سالهاست که روانشناسان کوشیده‌اند اثر ارث و محیط بر رشد را از یکدیگر تفکیک کنند (هایملستاین^۴، گراهام^۵، ویتتر^۶، ۱۹۹۱). حقیقت آن است که هم سرشت (ارث) تأثیر مهمی دارد، و هم تربیت (محیط). چنین می‌نماید که برخی از جنبه‌های رشد بیشتر از ارث اثر می‌پذیرند، و برخی دیگر از محیط (کاول^۷، ۱۹۹۰). و اکثر آنها از هر دو. کودکان خمیره جسمانی خود را که بر اثر ریش تدریجی آنها را به ایستادن، راه رفتن، و بازی کردن قادر می‌کند، از طریق ارث به دست می‌آورند. تغذیه

ناکافی، بیماری، داروها، و محدودیت فیزیکی

می‌تواند سبب تأخیر فرایند ریش شود. برخی از

کودکان قدرت یا هماهنگی حرکتی کافی ندارند،

در نتیجه توانایی ورزشی آنها ضعیف است، ولی

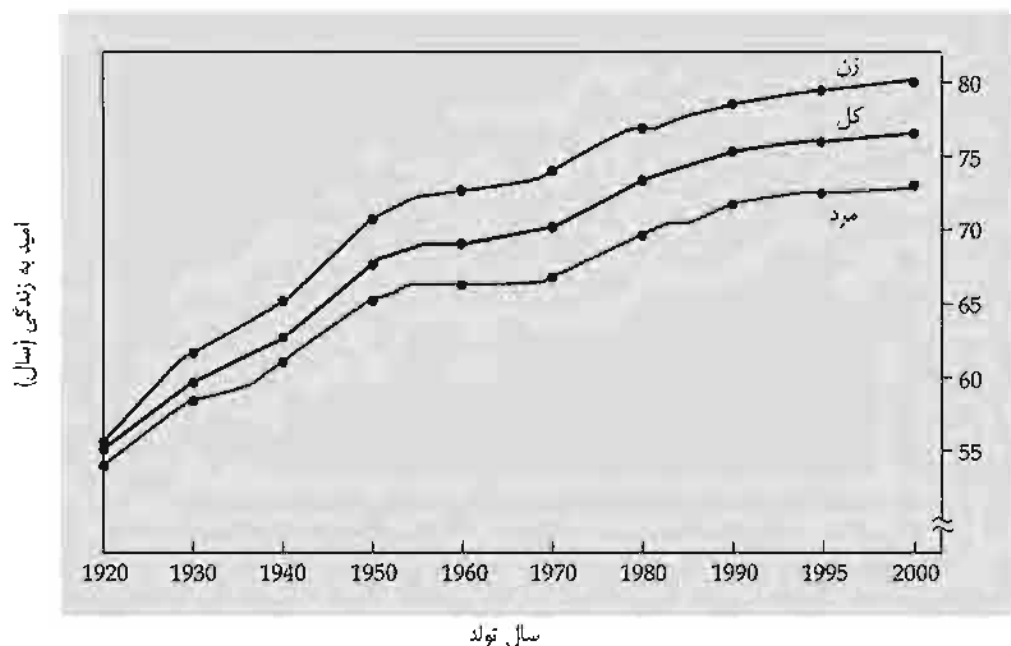
این افراد نیز با تمرین می‌توانند بر کمبودهای خود فائق شوند. کودکان، با

ظرفیت عشق و ورزشی متولد می‌شوند، اما نحوه ابراز آن مهارتی است که

باید آن را یاد بگیرند.

پرسش اصلی این نیست که کدام عامل - ارث یا محیط - مسئول

1- Datan	2- Rodeheaver	3- Hughes
4- Himelstein	5- Graham	6- Weinter
7- Coll	8- Neugarten	9- Rosenfeld
10- Stark	11- Carins	12-Xie
13- Leung		

شکل ۱-۲ امید به زندگی در بدو تولد، ایالات متحده آمریکا: ۱۹۲۰ تا ۲۰۰۰

برگرفته از چکیده‌های آماری ایالات متحده آمریکا، ۱۹۹۷ (صفحه ۸۸). مرکز آمار ایالات متحده آمریکا، واشنگتن دی.سی. اداره انتشارات دولتی ایالات متحده آمریکا.

مستقیم اندکی یافت. شواهد در حمایت از عقیده تقریباً همگانی اجتناب‌ناپذیری انتقال «ازنجیره خوشونت» از نسلی به نسل دیگر، اندکند، به عبارت دیگر، در این مورد شاهد گسستگی بین نسلی هستیم. البته، تردیدی نیست که باید در مورد نتیجه گیری کلی براساس داده‌های یکا یا دو تحقیق احتیاط کنیم. بیش از بیست سال است که اکثریت معتقدند خوشونت بین زن و شوهر بیشتر وقتی اتفاق می‌افتد که آنها در خانواده مبدأ خود شاهد خوشونت بوده باشند (کاپالدی^۱ و کلارک^۲، ۱۹۹۸). یافته‌ها در مجموع گاه پیوستگی بین نسلها را نشان می‌دهند و گاه وقتی برخی از صفات و ویژگیهای خاص مورد نظر است بر گسستگی بین نسلها اشاره دارند.

رشد جنبه انباشتی دارد

همه ما می‌دانیم که زندگی امروزمان از آنچه قبلاً واقع شده اثر پذیرفته است. روانکاوان، خصوصاً بر تأثیر تجارب کودکی اولیه بر سازگاری فرد در مراحل بعدی زندگی تأکید می‌ورزند. بلاک^۳، و کیز^۴ (۱۹۸۸) توانستند نشان بدهند دخترانی که در دوره کودکی از نظارت کافی والدینشان برخوردار نبودند - یعنی، در محیط خانوادگی ناساخت یافته و آزاد پرورش یافته بودند - در دوره نوجوانی بیشتر از دخترانی که والدینشان نظارت زیادتری بر آنان به اعمال کرده بودند، به

به روی ۵۷ زن که از زمان کودکی تا بزرگسالی به روش طولی مورد مطالعه قرار گرفته و سرانجام مادر شده بودند، مورد بررسی قرار گرفت. فرزندان این زنان نیز، به نوبه خود، به شیوه آینده‌نگر از ۱ یا ۲ سالگی تا سالهای اولیه دبستان دنبال شدند. این پژوهش نشان داد که قابلیت تحصیلی مادران در زمان کودکی یا قابلیت تحصیلی فرزندان آنها در سنین مدرسه رابطه معنی داری دارد. به عبارت دیگر، قابلیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. ولی از سوی دیگر، همین مطالعه میان الگوهای پرخاشگری مادران و الگوهای پرخاشگری پسران و دختران آنها، پیوند

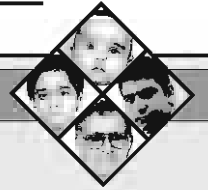
برخی از روانشناسان تأکید دارند که رشد فرایند پیوسته تغییر و شدن است.

1- Capaldi

2- Clark

3- Block

4- Keyes

نگاره

محیط کودکی و پیامدهای بزرگسالی

جرج وایلانت^۱ (۱۹۷۷، ۱۹۷۷ ب)، روانپزشکی که در دانشکده پزشکی هاروارد تدریس می‌کرد، مطالعه‌ای طولی بر روی ۹۴ دانشجوی پسر که به دقت از میان ۲۶۸ نفر دانشجوی سال دوم برای مطالعه گرانته^۲ در ۱۹۳۸ انتخاب شده بودند، انجام داد. میانگین سن گروه فوق در ۱۹۶۹، ۲۷ سال بود. تاریخچه کودکی این افراد از طریق مصاحبه با والدین آنان به دست آمد. معاینات فیزیکی، فیزیولوژیکی، و روانشناختی تا سال ۱۹۵۵ هر ساله و پس از آن هر دو سال یکبار انجام شد. یک نفر انسان شناس اجتماعی، در فاصله سالهای ۱۹۵۰ تا ۱۹۵۲ مصاحبه‌ای عمقی با یکایک آزمودنی‌ها در محیط منزل‌شان، انجام داد. وایلانت نیز با استفاده از پرسشنامه‌های یکسان در ۱۹۶۷ یا تک تک این افراد در منزلشان مصاحبه کرد.

یکی از جذابترین جنبه‌های این مطالعه مقایسه کودکی، پیشینه خانوادگی، و سالهای نخستین عمر افرادی بود که در دهه پنجاه عمر خود به عنوان بهترین پیامد و بدترین پیامد نامگذاری شده بودند. نیمی از افرادی که محیط آنها در دوره کودکی غیر رضایت‌بخش (نامناسب) بود در میان ۳۰ نفر گروه بدترین پیامد قرار داشتند. ۲۳ نفر از این مردان که دوره کودکی آنان سرد و بی‌محبت سپری شده بود چهار ویژگی زیر را نشان دادند: (۱) قادر به تفریح کردن نبودند، (۲) وابسته بودند و نمی‌توانستند اعتماد کنند، (۳) احتمال ابتلا به بیماریهای روانی در آنان بیشتر بود، و (۴) دوستی نداشتند. در هر حال، ۱۷٪ از افرادی که محیط کودکی نامناسبی داشتند در میان ۳۰ نفر بهترین پیامد بودند، که نشان می‌داد محیط کودکی، تنها عامل تعیین‌کننده موفقیت نیست.

مصرف دارو روی می‌آوردند. این گونه مطالعات بر تأثیر تجارب کودکی اولیه بر زندگی بعدی فرد تأکید می‌ورزند.

مطالعات دیگر تجارب اولیه کودک در خانواده را با افسردگی یا سایر مشکلات روانشناختی او در دوره بزرگسالی مرتبط می‌دانند (آماتو^۳، ۱۹۹۱). افراد افسرده معمولاً بیشتر از افراد غیر افسرده به رفتارهای طرد کننده و زورگویانه والدین اشاره می‌کنند. افرادی که ازدواج والدین خود را ناموفق توصیف می‌کنند در مقایسه با افرادی که ازدواج والدینشان را موفق می‌دانند، درماندگی روانشناختی بیشتر و رضایت کمتر از زندگی دارند. یک پیمایش مبتنی بر مصاحبه که بر روی یک نمونه معرف مرکب از ۳۶۷ سالمند مقیم جامعه، در طیف سنی ۶۴ تا ۷۴ سال، انجام شده بود نشان داد که تجارب اولیه این افراد با والدینشان بر سلامتی آنان در دوره سالمندی تأثیر گذاشته بود (آندرسن^۴ و استیونس^۵، ۱۹۹۳).

مطالعه‌ای طولی بر روی ۷۵ کودک سفیدپوست طبقه متوسط از شیرخوار تا نوجوانی نشان داد که کودکانی که در دوره کودکی اولیه بیش از اندازه پرخاشگر و متخاصم بودند و حالات هیجانی منفی (اضطراب، افسردگی، یا احساس طردشدگی) نشان می‌دادند در دوره نوجوانی سازش هیجانی و اجتماعی ضعیف‌تری داشتند (لرنر^۶، هرتسوک^۷،

هورکر^۸، حبیبی^۹، و توماس^{۱۰}، ۱۹۸۸). این پژوهشگران توانستند سازش نوجوان را از طریق رفتار هیجانی او در دوره کودکی اولیه پیش‌بینی کنند. علاوه بر آن پیشنهاد کردند که مداخله زودرس ممکن است مشکلات رفتاری و سازشی بعدی را بهبود بخشد. این مطالعه با مطالعات دیگری که نشان می‌دهند الگوهای اولیه خلق و خو پیش‌بینی‌کننده رفتار اجتماعی بعدی هستند همسویی دارد (کالکینز^{۱۱} و فوکس^{۱۲}، ۱۹۹۲).

آیا معنای این یافته آن است که اگر ما دوره کودکی ناشادای داشته باشیم، محکومیم که در بزرگسالی نیز ناشاد و ناسازگار باشیم؟ وقوع حادثه‌ای آسیب‌زایا مواجهه با سوء رفتار در دوره کودکی ممکن است پیامدهای وخیمی داشته باشد، ولی پیش‌بینی‌کننده ۱۰٪ سازش بعدی فرد نیست. افراد بیشماري را می‌توان نام برد که از خانواده‌های کژکار برخاستند. ولی موفق به یافتن محیطی پرورش دهنده شدند که آنها را به سوی یک زندگی مؤند و معنی‌دار راهبر شد.

رشد هم سلطه‌پذیر است، هم فراوسوی سلطه ما

هک هاووزن^{۱۳} (۱۹۹۷) سلطه اولیه بر زندگی را از سلطه ثانویه جدا می‌کند. سلطه اولیه به تلاشهای فرد برای تغییر جهان خارج به گونه‌ای که با نیازها و خواسته‌های هماهنگ باشد مربوط می‌شود. سلطه ثانویه، برعکس، دنیای درونی فرد را نشانه می‌رود تا آن را با «جهان خارج هماهنگ سازد». نظریه سلطه ثانویه می‌گوید «اگر شما شیوه نگرستن جهان را نمی‌پسندید، شیوه نگرستن خودتان را به جهان تغییر دهید» اما، سلطه اولیه می‌گوید، «اگر شغلان را دوست ندارید، آن را عوض کنید» یا «اگر جامعه‌ای را که در آن زندگی می‌کنید نمی‌پسندید، به جای دیگری بروید». ولی، از سوی دیگر، سلطه ثانویه می‌گوید، «نیازی نیست که شغلان را عوض کنید، کافی است فقط نحوه سازش خود را با کاری که انجام می‌دهید تغییر دهید، باید یاد بگیرید با جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنید هماهنگ شوید: نقل مکان، الزاماً، همه مشکلات شما را حل نمی‌کند».

رشد هم بازتاب ثبات و دگرگونی است

بیشتر گفته‌ایم که مطالعه رشد انسان به بررسی تغییراتی می‌پردازد که در طول عمر رخ می‌دهد (اسروف^{۱۴}، ایگلند^{۱۵}، و کروتز^{۱۶}، ۱۹۹۰). سوالی که مطرح می‌شود آن است که «آیا هیچ یک از عناصر شخصیت ثابت باقی می‌مانند؟ آیا ویژگیهای شخصیتی فرد در دوره کودکی تا دوره نوجوانی یا بزرگسالی دوام می‌یابند؟»

روانشناسان در اینکه شخصیت چقدر می‌تواند تغییر کند و چقدر ثابت می‌ماند با یکدیگر اتفاق نظر ندارند. آیا کودکی که کمرو و ساکت است هیچگاه به بزرگسالی خونگرم و برون‌گرا تبدیل خواهد شد؟ گاه،

1- George Vaillant	2- Grant Study	3- Amato
4- Anderson	5- Stevens	6- Lerner
7- Hertzog	8- Hooker	9- Hasibi
10- Thomas	11- Calkins	12- Fox
13- Heckhausen	14- Sroufe	15- Egeland
16- Kruezer		

می‌شوند. نوجوان پسری که از لحاظ فیزیکی رسیده شده و جسماً ظاهری مردانه دارد ممکن است رفتار و حرکتی بچگانه و نارسیده داشته باشد و سبب شود که والدین از خود بپرسند: «پس او کی بزرگ می‌شود؟» همین طور نیز، دختر نوجوانی که رشد زودرس داشته ممکن است جسمی زنانه، علایق اجتماعی فردی بزرگسال، اما هیجانهای کودکی داشته باشد. والدین چنین نوجوانی ممکن است از رفتارهای گسج شوند چون از برخی جهات چون کودک رفتار می‌کند و از جهات دیگر چون بزرگسال.

رشد گاه چرخه‌ای و تکراری است

در زندگی هر فرد ممکن است تکرارهایی رخ دهد. ممکن است در نوجوانی با بحران هویت روبرو شود و بحران هویت دیگری را در میانسالی تجربه کند. نوجوانان ممکن است دوره‌ای از تضاد ارزشی را سپری کنند، و سالها بعد، در بزرگسالی، دوره دیگری را بگذرانند. با ورود به دهه سی فرد ممکن است به ارزشیابی زندگی خود بپردازد، و همین کار را با ورود به دهه چهل نیز تکرار کند (لویسنان^{۱۱}، ۱۹۹۷). به همین ترتیب، سازشهای شغلی نیز با ورود فرد به دایره اشتغال و بازنشسته شدن او از آن لازم خواهند بود.

علاوه بر تکرار دوره‌های مشابه در زندگی یک فرد، ممکن است دوره‌های مشابه در چرخه زندگی افراد مختلف در زمان‌های متفاوت تکرار شود. افراد مختلف ممکن است مراحل مشابهی را، منتهی با تفاوت‌های فردی و فرهنگی، تجربه کنند. عوامل مختلفی به زندگی شکل می‌دهند و آن را به مسیرهای متفاوتی هدایت می‌کنند (یکی ممکن است ازدواج کند و دیگری ممکن است مجرد باقی بماند). عوامل متنوعی ممکن است جدول زمانی رشد را سرعت بخشند یا آن را کند و یا به طور کلی متوقف کنند. ولی در مواردی که مراحل رشد مشابه‌هایی دارند، می‌توانیم از تجارب دیگران بیاموزیم. این واقعیت رویکرد گستره‌ای عمر را معنادار می‌کند.

رشد بازتاب تفاوت‌های فردی است

گرچه زنجیره رشدی در افراد مختلف کم و بیش تکراری است، ولی نباید از یاد برد که گستره وسیعی از تفاوت‌های فردی نیز وجود دارد. بسیاری از این تفاوت‌ها از همان زمان تولد وجود دارند. شیرخواران مختلف مدت زمان متفاوتی را صرف خواب، بیداری، تغذیه، شیطنت، و گریه می‌کنند. گذشته از آن، در هر شیرخوار نوسانات روزبه روز نیز دیده می‌شود. تغییرات رشدی نیز بر بیداری، خواب، هیاهو، گریه، و تغذیه شیرخوار تأثیر می‌گذارد (سنت جیمز - رابرتس^{۱۲} و پله ویس^{۱۳}، ۱۹۹۶). افراد مختلف از لحاظ زمان‌بندی و سرعت رشد در موارد زیر با یکدیگر تفاوت دارند: قد، وزن، ساختار بدن، توانش‌های فیزیکی، و سلامتی؛ و نیز در ویژگیهای شناختی، واکنش‌های هیجانی، و ویژگیهای شخصیتی. آنها

چنین تبدیلی رخ می‌دهد. نوجوانی که به بی‌بند و باری و عدم مسئولیت شهرت دارد گاه ممکن است آرام بگیرد و به بزرگسالی مسئول و مؤدب تبدیل شود. همه دانش‌آموزانی که گمان می‌رود «احتمال موفقیت بالا» دارند، واقعاً به این موفقیت دست نمی‌یابند و برخی از افرادی که نادیده گرفته می‌شوند در مراحل بعدی زندگی به افتخارات بزرگ نائل می‌شوند. تنها چیزی که می‌توانیم بگوییم آن است که شواهدی بر له ثبات شخصیت در عده‌ای، و تغییر شخصیت در عده‌ای دیگر وجود دارد. گاه رویدادهای بیرونی با ماهیت آسیب‌زا به کلی مسیر زندگی فرد را تغییر می‌دهند. به همین دلیل است که خط سیر رشد همیشه قابل پیش‌بینی نیست.

مطالعه‌ای طولی (مطالعه یک گروه واحد در طول یک دوره چند ساله) بر روی نمرات هوشبهر کودکان ۴ تا ۱۳ ساله نشان داد که عوامل خطر آفرینی نظیر رویدادهای استرس‌زای زندگی، وضعیت اقلیتی محروم، سلامت روانی ناکافی مادر، موفقیت تحصیلی اندک، یا حمایت ناچیز خانواده، ^{۱۴} تا ^{۱۵} پراکنش در هوشبهر برخی از کودکان را در فاصله ۴ تا ۱۳ سالگی توجیه می‌کند (سامروف^{۱۶}، سیفر^{۱۷}، بالدوین^{۱۸}، و بالدوین^{۱۹}، ۱۹۹۳).

نتایج به دست آمده از دو مطالعه طولی (که به آنها مطالعات JESMA اطلاق می‌شود) بر روی بزرگسالانی که در زمان جمع‌آوری داده‌ها ۴۶ تا ۸۳ سال داشتند، در طی یک دوره ۱۷ ساله، نشان دهنده ثبات قابل توجه صفات شخصیتی در طی دوره فوق بود. البته، تفاوت‌های فردی گسترده و پراکنش توجیه نشده بیانگر تغییر در برخی از افراد نیز دیده شد (شانان^{۲۰}، ۱۹۹۱).

مطالعه طولی دیگری که در طی ۲۲ سال به شکل زنجیره‌ای و به منظور بررسی رشد روانی - اجتماعی بزرگسالان، در گستره سنی ۲۰ تا ۴۲ سال، انجام شد، توانایی روزافزون آموذنیها را در حل تکالیف روانی - اجتماعی مراحل مختلف زندگی نشان داد. مؤلفان نتیجه گرفتند که عوامل مؤثر محیطی مبتنی بر فرهنگ می‌تواند بر رشد برخی از بزرگسالان تأثیر عمده‌ای داشته باشد (ویت بورن^{۲۱}، الیوت^{۲۲}، زاسک^{۲۳}، لگ^{۲۴} و واترمن^{۲۵}، ۱۹۹۲). چنین می‌نماید که مناقشه ثبات در برابر تغییر تا حل شدن فاصله زیادی دارد. عوامل بسیاری وجود دارند که بر هر دو تأثیر می‌گذارند.

یکی از دلایل توجیه این ناهمخوانی‌ها آن است که تجارب کودکی اولیه قا افزایش سن رفته رفته تأثیر خود را از دست می‌دهند. برای مثال، گسستگی خانواده، کشمکش‌های روانی، و روابط بی‌مهارد در دوره کودکی، رفتارهای ضد اجتماعی را در این دوران افزایش می‌دهند. ولی این عوامل معمولاً تا بزرگسالی اولیه ادامه نمی‌یابند. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تأثیر خانواده بر اثر انطباق و فرایندهای رسی می‌یابد، به این ترتیب که افراد رفته رفته که پیرتر می‌شوند می‌توانند بهتر سازش یابند (سیم^{۲۶} و باکی نیک^{۲۷}، ۱۹۹۶).

رشد تغییرپذیر است

نم‌ناموزون است. همه ابعاد شخصیت با سرعتی واحد رشد نمی‌یابند. کودکی ممکن است بسیار باهوش باشد ولی از لحاظ رشد و نمو فیزیکی تأخیر داشته باشد. اکثر نوجوانان قبل از آنکه از لحاظ هیجانی رسیده و از لحاظ اجتماعی مسئولیت‌پذیر شوند، از لحاظ فیزیکی رسیده

1- Sameroff	2- Seifer	3- Baldwin
4- Shanahan	5- Whitbourne	6- Elliot
7- Zuschlag	8- Waterman	9- Sim
10- Buchinich	11- Levinson	12- St. James-Roberts
13- Plewis		

(۱۹۹۸). جامعه و طبقه‌ای که پدر و مادر در آن پرورش یافته‌اند در تعیین ارزش‌های آنان نقش دارد؛ نظام‌های اعتقادی والدین نیز، به نوبه خود، به نسل‌های بعدی آموخته می‌شوند و بر رشد اجتماعی اثر می‌گذارند (هاروود^۱، اسکوتل مریک^۲، ونتورا-کوک^۳، اسکولتز^۴، ویلسون^۵، ۱۹۹۶).

پژوهشگران بيشماري فرهنگ ايالات متحده امريکا را، در کل، تحت عنوان «فردگرایانه» نامگذاری کرده‌اند. علی‌الخصوص، فرهنگ انگلو-امریکن بر ارزش‌های همبسته با فردگرایی نظیر اعتماد به نفس، موفقیت فردی، و استقلال تأکید می‌ورزد. فردگرایی فرهنگ امریکایی در برابر دیدگاه فرهنگی دیگری نهاده شده که به اسامی مختلفی مانند «جامعه محور»، «به هم بسته»، «کل گرا»، و «جمعی» نامیده شده است. از این دیدگاه، فرض می‌شود که خود جزء لاینفکی از بافت اجتماعی است، نه واحدی خود مختار که در درون آن جابه‌جا می‌شود. جامعه محوری بر هم بستگی میان مردمانی که هدف آنان تعلق به گروه و همسازي با آن است پای می‌فشارد. هم فردگرایی و هم جامعه محوری در گروه‌های اجتماعی - فرهنگی مختلف تظاهرات متفاوتی دارند (مارکوس^۶ و کی‌تایاما^۷، ۱۹۹۱).

یک مقایسه میان مادران انگلیسی تبار و مادران پورتوریکویی نشان داد که مادران انگلیسی تبار رفتار فرزندشان را بر مبنای سازه خودبیشینه‌سازی ارزیابی می‌کردند، در حالی که مادران پورتوریکویی بیشتر به اهداف اجتماعی می‌اندیشیدند و رفتار فرزندشان را بر مبنای سازه رفتار مناسب ارزیابی می‌کردند (هاروود^۸، شوئل مریک^۹، ونتورا-کوک^{۱۰}، شولز^{۱۱}، و ویلسون، ۱۹۹۶). ارزیابی مادران انگلیسی تبار و پورتوریکویی از مطلوب یا نامطلوب بودن رفتار کودکان نو پایشان براساس نظام‌های اعتقادی - فرهنگی متفاوتی صورت می‌گرفت و واکنش آنان به رفتار کودک نیز با توجه به همخوانی یا ناهمخوانی آنها با این اهداف و ارزش‌ها تنظیم می‌شد. بر این مبنای مادران انگلیسی تبار بازی فعال را نشانه‌ای از خصوصیات می‌دانستند که در درون سازه خود بیشینه سازی قرار می‌گرفت (استقلال، جسارت، کنجکاوی) و در نتیجه، این گونه رفتارها را تا حدودی مطلوبتر از مادران پورتوریکویی به شمار می‌آوردند. برعکس، مادران پورتوریکویی منتظر ماندن برای کسب اجازه قبل از بازی کردن با اسباب بازی در مکان‌های عمومی را نشانه‌ای از خصوصیات موجود در سازه رفتار مناسب می‌دانستند (احترام، آرامش ملاحظه) و در مقایسه با مادران انگلیسی تبار این رفتارها را کم و بیش مطلوبتر تلقی می‌کردند.

یکی از علل رایج تفاوت‌های اجتماعی - فرهنگی در اعتقادهای

در زمینه توانش‌های اجتماعی، پسندهای اوقات فراغت، روابط با دوستان، علائق شغلی، شایستگی حرفه‌ای، ازدواج و موقعیت خانوادگی، و سبک زندگی نیز با یکدیگر متفاوت‌اند.

از سوی دیگر، ناهمخوانی‌هایی نیز در درون افراد وجود دارد. روانشناسان رشد همخوانی یا همگنی میان افراد را اندازه‌گیری می‌کنند. ولی باید تلاش خود را به توجیه ناهمگنی یا ناهمخوانی درونی افراد نیز معطوف سازند (بی‌بیس^۱، ساگارین^۲، و دیل^۳، ۱۹۹۸).

رشد بازتاب تفاوت‌های جنسی است

ظاهراً شمار تفاوت‌های ناشی از جنسیت بسیار است. تفاوت‌های فیزیکی بین دختران و پسران از سایر موارد آشکارتر است. آیا تفاوت‌های بین خلق و خو و شخصیت آنها نیز وجود دارد؟ آیا این تفاوت‌ها ثانوی به تفاوت‌های ژنتیکی و ارثی هستند یا از عوامل دیگری نشأت می‌گیرند که به نحوه پرورش دختران و پسران یا به بازخوردهای جامعه نسبت به آنان مربوط می‌شوند؟ این تفاوت‌ها چه وقت آشکار می‌شوند؟ رشد خلق و خو می‌تواند تابعی از بازخوردهای متفاوت مبتنی بر جنسیت مادران در فرزندپروری و نیز عوامل رفتاری سرشتی باشد.

نمونه‌ای تصادفی مرکب از ۳۸۶ کودک ۶ ساله در طول ۹ سال مطالعه شدند (کاتین^۴، ریکونن^۵، و کلتی کانگا - جارینن^۶، ۱۹۹۸). ابعاد خلق و خوی کودکی (فعالیت، مردم‌آمیزی، و هیجان‌پذیری منفی) و بازخوردهای فرزندپروری مادر به تربیت کودک در ۶ سالگی و ۹ سالگی کودکان، براساس گزارش مادر، اندازه‌گیری شد. خودسنجی خلق و خوی نوجوانی در سن ۱۵ سالگی از این کودکان به دست آمد. بسته به آنکه کودک دختر بود یا پسر برخی از تفاوت‌های جنسی در روش تربیتی مادر وجود داشت، که به نوبه خود، تأثیری متفاوت بر کودک می‌گذاشت. وجود سبک تربیتی همراه با سختگیری اندک در کودکی، پیش‌بینی‌کننده هیجان‌پذیری منفی اندک دختران در دوره بزرگسالی و سبک تربیتی همراه با سختگیری زیاد پیش‌بینی‌کننده مردم‌آمیزی اندک و هیجان‌پذیری منفی زیاد در پسران بود. مطالعه فوق منعکس‌کننده این واقعیت است که والدین دختران و پسران را به گونه‌ای متفاوت پرورش می‌دهند. به طور کلی، والدین از لحاظ تربیتی در مورد دختران کمتر سختگیری می‌کنند و آنها نیز هیجان‌پذیری منفی کمتری را در مقایسه با پسران نشان می‌دهند. چون والدین با پسرانشان سختگیرترند، بیشتر احتمال دارد که فرزندان پسر مردم‌آمیزی کمتر و هیجان‌پذیری منفی بیشتری داشته باشند.

ولی در هر حال، باید در مورد نسبت دادن تفاوت‌ها به جنسیت کاملاً محتاط باشیم. بسیاری از تفاوت‌هایی که قبلاً تصور می‌شد به ارث و جنس مربوط است، امروز معلوم شده که نتیجه نحوه متفاوت تربیت پسران و دختران است.

رشد بازتاب تفاوت‌های فرهنگی و طبقاتی است

تفاوت‌های فرهنگی و طبقاتی نیز تأثیر عمیقی بر رشد انسان دارند (جولیان^۷، مک کنری^۸، و مک کلوی^۹، ۱۹۹۴). نگاه والدین به اهداف بلند مدت مطلوب و نامطلوب اجتماعی شدن و رفتار کودک از فرهنگ و وضعیت اجتماعی - اقتصادی آنان تأثیر می‌پذیرد (استیونسن - هایند^{۱۰}،

1- Bibace	2- Sagarin	3- Dyl
4- Katainen	5- Raikkonen	6- Keltikangas-Jarvinen
7- Julian	8- Mc Kenry	9- Mc Kelvy
10- Stevenson-Hinde		11- Harwood
12- Schoelmerich	13- Ventura-Cook	14- Schults
15- Wilson	16- Markus	17- Kitayma
18- Harwood	19- Schoelmerich	20- Ventura-Cook
21- Schulze		

تخاصم آمیز، عصبانی، و طرد کننده با او برخورد کنند. از این دیدگاه، کودکان - هر چند غیر عمدی - تا حدودی مسئول خلق محیط خودشان هستند. و به دلیل همین تفاوت‌های فردی، افراد مختلف در مراحل رشدی مختلف، به شیوه‌ای متفاوت که حاصل آن ایجاد تجربه‌های متفاوت است، محیط خود را تفسیر و بر روی آن عمل می‌کنند.

پژوهش در حیطه رشد انسان: روش علمی

روانشناسان برای کسب اطلاعات درباره رشد انسان از روش‌های علمی سود می‌جویند. روش علمی شامل چهار مرحله اصلی است:

۱. صورت بندی مشکلی که باید آن را حل کرد یا پرسشی که باید پاسخش را یافت.
 ۲. پروازندن فرضیه‌ای که بتوان در قالب یک گزاره آن را به محک آزمون کشید.
 ۳. آزمودن این فرضیه از طریق پژوهش به منظور تعیین درست یا غلط بودن گزاره.
 ۴. نتیجه گیری و تبیین آن در قالب نظریه‌ای که یافته‌ها یا داده‌های مشاهده شده را توجیه کند.
- نتایج مطالعه معمولاً در نشریات علمی به چاپ می‌رسد. دانشمندان دیگر ممکن است در صدد تکرار یافته‌های مطالعه برآیند یا به منظور افزایش دانش خود درباره موضوع مطالعه بخواهند نتایج آن را بیشتر روشن کنند.

روشهای جمع‌آوری داده

قبل از آنکه فرضیه به محک آزمایش گذاشته شود، پژوهشگر موظف است حداکثر داده‌های ممکن را جمع‌آوری کند. فنون اصلی جمع‌آوری داده عبارتند از: مشاهده طبیعی؛ مصاحبه؛ پرسشنامه؛ مورد پژوهی، و آزمون معیار شده.

مشاهده طبیعی

یوگی به^۱، شکارچی معروف امریکایی اهل نیویورک وقتی گفت: «فقط با تماشا خیلی چیزها می‌توان دید» عقیده پژوهشگران مشاهده‌ای را بی‌کم و کاست بیان کرد (مارکمن^۸، له‌بر^۹، کوردوا^{۱۰}، و سنت پترز^{۱۱}) (۱۹۸۵).

روش علمی - رشته‌ای از مراحل که به منظور دستیابی به داده‌های صحیح به کار می‌رود؛ این مراحل عبارتند از صورت‌بندی مسأله، فرضیه‌نویسی، فرضیه آزمایشی، و نتیجه‌گیری که در قالب یک نظریه بیان می‌شود.

مشاهده طبیعی به معنی مشاهده مردمان در محیط طبیعی خودشان (مانند خانه، مدرسه، محلّه، پارک، مرکز خرید، یا مهمانی) و ثبت رفتارشان بدون تلاش برای کوچکترین دستکاری در موقعیت است. این رویکرد اطلاعاتی درباره آنچه رخ می‌دهد فراهم می‌کند، ولی چیزی درباره آنکه

والدین، طبقه اجتماعی - اقتصادی آنهاست. آنچه، معمولاً، مطالعات نشان داده‌اند آن است که والدین طبقه متوسط بیشتر دوست دارند فرزندان خود را پردازش کننده فعال اطلاعات تلقی کنند تا دریافت کننده غیر فعال دستورات مستقیم و بیشتر بر خود فرمانی و ابتکار تأکید می‌کنند تا هم‌نویسی با مراجع قدرت. این تفاوت‌های طبقاتی معمولاً به منظور تسهیل رشد توانش‌های اجتماعی در کودکان طبقه متوسط در مقایسه با کودکان طبقه پایین حفظ می‌شوند. در این مورد، تفاوت وضعیت اجتماعی - اقتصادی دلیل تفاوت‌های موجود در رشد اجتماعی و توانش اجتماعی به شمار می‌آید.

مقایسه فرهنگ‌های آسیایی با فرهنگ‌های غربی نیز بر برخی از همین تفاوت‌های ارزشی تأکید دارد. فرهنگ‌های آسیایی اغلب بازتاب سنت‌هایی هستند که تأکید آن بر ارجحیت گروه بر فرد، و همکاری بر رقابت و سلطه است. در حالی که فرهنگ‌های غربی بیشتر بر توجه به خود تأکید می‌ورزند. مقایسه‌ای که بین دانش‌آموزان پیش دبستانی ژاپن و ایالات متحده آمریکا از لحاظ پاسخ آنها به کشمکش و احساس درماندگی به عمل آمد، این تفاوتها را بیشتر مشخص کرد. کودکان امریکایی عصبانیت و پر خاشگیری رفتاری و کلامی بیشتر و تسلط کمتر بر هیجانها را نشان دادند، در حالی که مادران ژاپنی بیشتر بر انضباط روانی تأکید می‌کردند که عمدتاً از طریق استدلال و ایجاد احساس گناه و اضطراب اعمال می‌شد. این یافته‌ها نشان می‌دهند که کودکان پرورش یافته در فرهنگ ژاپنی از همان سنین اولیه از دستورالعملهای متفاوتی برای پاسخدهی به تنگناهای بین فردی استفاده می‌کنند (زان-واکسلر^۱، فریدمن^۲، کول^۳، می‌زوتا^۴، هیروما^۵، ۱۹۹۶).

تفاوت‌های میان فرهنگی در زمان بندیهایی اجتماعی نیز دیده می‌شود. در یک جامعه ابتدایی، دختری ممکن است در ۱۳ سالگی ازدواج کند، در ۱۴ سالگی مادر، و در ۳۰ یا ۳۵ سالگی بیوه شود، در حالی که در جوامع صنعتی این رویدادها دیرتر رخ می‌دهند. هر جامعه‌ای برای پذیرش مسؤلیتهای مختلف و برخورداری از امتیازات گوناگون زمان ایده‌آلی را در نظر می‌گیرد، ولی این سنین از جامعه‌ای به جامعه دیگر متفاوت خواهد بود. در بزرگسالی، سن عامل پیش‌بینی کننده ضعیفی برای زمان‌بندی رویدادهای زندگی نظیر بارداری، وضعیت خانوادگی، سلامتی، وضعیت شغلی، علائق، و فعالیت‌ها است. در این موارد تفاوت‌های فرهنگی بیش از سن تقویمی نقش تعیین کننده دارند (نوگارتن و نوگارتن، ۱۹۸۷).

عوامل نافذ رشدی دو سويه‌اند

روانشناسان در گذشته بر تأثیر بزرگسالان و محیط بر کودکان تأکید داشتند. ولی، اکنون تأکید بر آن است که چگونه تفاوت‌های کودکان بر مراقبان تأثیر می‌گذارد (سکار^۶، ۱۹۹۲). شیرخواران و کودکان تنها دریافت کننده غیرفعال مراقبت به شمار نمی‌آیند، بلکه در تعاملات خود با افراد پیرامونشان شریکی تأثیرگذار محسوب می‌شوند. کودک آرام و مطبوعی که مراقبت از او آسان است تأثیر بسیار مثبتی بر والدین دارد و آنها را ترغیب می‌کند که با او رفتاری دوستانه، گرم، و محبت‌آمیز داشته باشند؛ ولی کودک بیش فعال و تند مزاجی که مراقبت از او دشوار است و به آسانی برانگیخته می‌شود ممکن است سبب شود که والدین به شیوه‌ای

1- Zahn-Waxler	2- Friedman	3- Cole
4- Mizuta	5- Hiruma	6- Scarr
7- Yogi Berra	8- Markman	9- Leber
10- Cordova	11- St. peters	

تفاوت‌های فرهنگی بر نحوه برقراری ارتباط والدین و فرزندان تأثیری عمیق می‌گذارد.

آوردن اطلاعات برای مصاحبه گر دشوار می‌شود. گاه آزمودنیها اطلاعات نادرست می‌دهند، صرفاً به دلیل آنکه نمی‌توانند خوب به یاد بیاورند. اجرای مصاحبه به آموزش نیاز دارد تا مصاحبه کننده یاد بگیرد چگونه هم عینی بودن خود را حفظ کند و هم حرفه‌ای بودن خود را. مصاحبه کننده، به دلیل سو داری، ممکن است پاسخها را تحریف کند یا آنها را درست نفهمد. به رغم این معایب، روش فوق هنوز هم یکی از منابع غنی اطلاعاتی برای پژوهشگران به شمار می‌آید.

پرسشنامه و فهرست

یکی از روشهایی که در عرصه پژوهش رشد انسان زیاد به کار برده می‌شود، روش پیمایشی است، که در آن پژوهشگر از طریق پرسشنامه به جمع‌آوری اطلاعات می‌پردازد. از پرسشنامه می‌توان برای به دست آوردن اطلاعات از کودکان بزرگتر یا نوجوانان استفاده کرد. ممکن است از آزمودنی‌ها خواسته شود پرسشنامه‌ای نوشتاری را پر کنند. یا ممکن است، مصاحبه گر سوالات را شفاهاً بپرسد و پاسخها را بنویسد. یکی از فواید پرسشنامه آن است که می‌توان تعداد کثیری از افراد را از طریق پست یا در گروه‌های بزرگ، با حداقل هزینه، پیمایش کرد، و داده‌های معیار شده‌ای را که خلاصه کردن آن آسان است به دست آورد. چون پرسشنامه‌ها بی‌نام هستند، افراد معمولاً پاسخ صحیح می‌دهند. ولی در هر حال، سوالات ممکن است درست فهمیده نشوند و پاسخهای غلطی به دست آید. اگر پژوهشگران سوالات اساسی را حذف کنند، ممکن است برخی اطلاعات مهم را دریافت نکنند. فهرست فرم کوتاهی از

چرا و چگونه این رفتارها رخ داده‌اند یا آنکه اگر موقعیت تغییر کند چه تغییری می‌کنند به ما نمی‌گوید. چون مشاهده گران برای اثرگذاری بر آنچه رخ می‌دهد تلاشی نمی‌کنند، تنها باید به ثبت آنچه می‌بینند اکتفا کنند.

مصاحبه

چون مصاحبه به روش چهره به چهره انجام می‌شود. اطلاعات شخصی‌تر و دقیقتر را می‌توان با مطرح کردن سوالات تازه به منظور روشن کردن پاسخهای قبلی به دست آورد. در مصاحبه احساسات، هیجانها، و باز خوردها - که گاه از اطلاعات مبتنی بر واقعیات مهمترند - بازنگری می‌شوند. فایده دیگر مصاحبه آن است که روشی انعطاف‌پذیر است به طوری که در آن گستره وسیعی از موضوعات، با توجه به نیازهای مصاحبه کننده، می‌توانند مورد کنکاش قرار گیرند. سوالات را می‌توان از پیش مشخص کرد و همان سوالات را از همه پرسید تا مطمئن شویم که اطلاعات مربوط به یک موضوع واحد از همه به دست آمده است. این روش معایبی نیز دارد. مصاحبه وقت گیر و گران است، و معمولاً فقط در تعداد محدودی از آزمودنیها قابل اجراست. موفقیت مصاحبه به توانایی مصاحبه گر برای برقراری ارتباط با آزمودنی و تشویق او به خود افشاکری منوط است. برخی از آزمودنیها از دیگران کم حرف ترند، در نتیجه، به دست

مشاهده طبیعی - پژوهشی که در محیط طبیعی از طریق تماشا و ثبت رفتار اجرا می‌شود

مصاحبه - روشی پژوهشی که به شکل رو در رو بین مصاحبه گر و آزمودنی اجرا و در طی آن اطلاعات از طریق ثبت پاسخهای داده شده به پرسشها گردآوری می‌شود.
پرسشنامه - روشی پژوهشی که در آن آزمودنی به پرسشهای نوشتاری، پاسخ نوشتاری می‌دهد.